

Izhaja vsakega
četrta leta.

Uredništvo
pri Zadrugi Zvezi
v Žalcu.

ZADRUGA

Naznanila: občnih
zborov se zaraču-
najo po dogovoru.

Upravištvo
pri Zadrugi Zvezi
v Žalcu.

LIST ZA ZADRUŽNIŠTVO IN KMETIJSTVO. LAST IN GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V CELJU.

K zopetni redni izdaji »Zadruga«.

Prva povojna leta brez pravega tehtnega razloga, od l. 1926 naprej pa vsled nastale krize pri Zvezi, povzročene s polomom Slavenske banke, naše glasilo ni redno izhajalo. Le Zvezini občni zbori so dali večinoma povod za izdajo ene številke.

Prvotno nezdrava povojna psihoza, pozneje pa rastoča splošna gospodarska kriza sta močno vplivale tudi na zadrugno zavest, kateri so se zadrugarji tem lažje izneverili, ker ni bilo glasnika, ki bi jih opominjal na zmožnost in zablode ter jih navajal k pravilnemu pojmovanju zadrugne ideje. Vrzeli, ki je tu nastala, ni ostala neopažena med našimi zadrugarji in tako je prišlo na letošnjem občnem zboru po predlogu iz vrst članic samih do soglasnega sklepa, da se bo

»Zadruga« izdajala za naprej redno, toda zaenkrat še samo ¼-letno. Kakor hitro pa bodo razmere dopuščale, preidemo k rednemu mesečnemu izdajanju Zvezinega glasila.

Prizadevali si bomo z »Zadrugo« širiti in poglobljati zadrugno zavest in nuditi strokovni pouk, objavljali bomo vse, zadrugništvo zadevajoče spremembe glede zadrugnega zakona, davkov in taks, seznanjali bomo članice o gibanju tu- in inozemskega zadrugništva, skratka skušali bomo nuditi vse to, kar navaja k pravilnemu pojmovanju zadrugne ideje in k napredku v zadrugnem udejstvovanju. Cenjene funkcionarje članic pa prosimo, da nas v tem stremljenju po možnosti podpirajo s prispevki o poučnih zanimivostih iz svoje prakse, ki jih ne manjka v nobeni zadrugi.

H koncu vabimo članice, da razglasijo občne zборе, kolikor pač to okoliščine dopuščajo, v »Zadrugi« in objavljajo svoje bilance v njej. Razglas v »Zadrugi« pride seveda najcenejše, Zvezi pa le pomaga kriti stroške, ki z naraščajočo niso popolnoma kriti.

V Žalcu, dne 1. oktobra 1929.

Uredništvo.

J. Smodiš:

Kam plovemo?

Čim starejše in čim močnejše postaja naše zadrugništvo, tem bolj se odčituje zadrugnim načelom in človek se s strahom vprašuje, kam bo to dovedlo. Povojni mamonizem je vse preveč zaslepil tudi naše zadrugništvo, ki je bilo poklicano v življenje baš radi tega, da se postavi pohlepu po denarju, ki za dosego svojega cilja ne pozna meje, v bran in štiti malega človeka pred oderuhi.

V dnevnem časopisju, v gospodarskih, znanstvenih revijah in na raznih gospodarskih predavanjih se povdarja, da je za naš mali narod zadrugništvo edino spasonosno, da ga je tedaj treba podpirati in dvigniti na višek. Poglejmo pa sedaj, kako se naše zadrugništvo zaveda te svoje naloge in ali je res to, kar se od njega pričakuje.

Začnimo pri obrestni meri, kot točki, ki najgloblje posega v naše gospodarsko življenje. Kaj vidimo tu? Vodstva zadrug mesto da bi s čim cenejšimi krediti lajšala kmetu težka bremena, imajo le skrb, da dosežejo za svoj odvišen denar čim višjo obrestno mero, večinoma v bančnih zavodih, posojilno obrestno mero pa uravnajo potem za kak procent višje. Svojo zadrugno vest si olajšajo pri tem s to lažbo, da se jim posojanje sicer ne izplača. Ravno tam, kjer bi se morali najbistvenejše razlikovati od profitarjskih bank, odrečejo naše zadruge mnogokrat, tako da nekatere posojilnice že niso cenejše kakor solidne banke. Kaj hočejo odgovoriti take posojilnice na vprašanje, kaj je na njih zadrugnega? Gotovo to, da mora dolžnik pri njih jamčiti s celim svojim premoženjem, dočim je pri banki ali hranilnici razen kritja dolga vsakih nadaljnjih obvez prost. Res je na drugi strani, da je baš pri takih zadrugah vložna obrestna mera najugodnejša, toda tudi ta poteza je popolnoma nezadrugna. Zadruga sme imeti vse prej za cilj, kakor vzbujati apetit vlagatelju po visokih obrestih, že iz enostavnega

razloga, ker s tem štiti boljše situirane na škodo zadolženih, ki se vsled tega le težko izkopljejo iz dolga. Izgovor z navajanjem k štednji potom čim ugodnejšega obrestovanja vlog ne drži. Dolgoletna izkušnja uči, da so vlagatelji, ki špekulirajo pri denarnih zavodih le na visoke obresti, najmanj stanovitni. Vzgajajte vlagatelje k prepričanju, da s pretiranimi zahtevami škodujejo svojemu bližnjemu in v slučaju poznejše potrebe za posojilo tudi samemu sebi, bodite v vednih stikih s svojo okolico in navajajte ljudstvo s pametno propagando k štedenju, pa boste dosegli lepše, ker trajnejše uspehe, kakor pa z visoko obrestno mero.

Druga kardinalna pogrška je nediscipliniranost pri disponiranju odvišnim denarjem. Večji del kmečkega denarja, ki se ga ne razposodi doma, gre v banke, kar gotovo ni pravilno, ker se s tem popolnoma odtegne kmetijskemu gospodarstvu. Tu moramo zadruge opozoriti na dolžnost, prevzeto s podpisom Zvezinih pravil odn. s pristopno izjavo, da je vsaka zadruga zavezana nalagati odvišne preostanke pri svoji Zvezi. Ugovarjalo bi se lahko, da Zveza vsled komaj prestane sanacije ne nudi dovolj materijelnega jamstva, ampak edino le moralno. Vprašamo pa zadruge, koliko imamo v državi nezadrugnih denarnih zavodov, ki dajejo polno garancijo za zaupan denar? Za to niti ne vprašate pri nalaganju denarja v banke, ampak gledate le na moralno kvaliteto zavoda in njegove uprave. Zakaj ne storite toraj istega pri svoji Zvezi, ki ste ji sami zbrali najboljšo mozo iz svojih vrst na čelo, može zastopnike največjih zadrug v naši organizaciji, ki se svoje velike odgovornosti napram lastnemu zavodu in ostalim članicam ter javnosti vočigled še ravnokar prestale težke preizkušnje pač predobro zavedajo in se bodo gotovo znali izogibati vsakega lekolikaj riskantnega posla po načelu: raje manje, pa to zdravo.

Dogaja se tudi, da zadruge, izrabljajoč situacijo, ponujajo Zvezi denar. zahtevajo pa take obresti, da Zveza

pri njih ničesar zaslužiti ne more in tudi ne more misliti na znižanje debetne obrestne mere. Vprašamo take zadrage, ali imajo le količjak smisla za združno skupnost?

V mnogih zadrugah se je razpasla razvada z neupravičeno visokim odškodovanjem funkcionarjev. Zato imajo nekatere take zadrage kljub svojemu 30- in večletnemu obstoju komaj po 50.000 Din rezerve, kakor male rajfajznovke, kojih odborniki vzamejo pač nesebičnost in požrtvovalnost mnogo resnejše. Vprašanje odškodnin je nadvse delikatna zadeva, ker je tu treba računati s prirojeno sebičnostjo in precejevanjem lastne vrednosti za zavod na eni strani, na drugi pa dejstvo, da od nekaj oseb mnogokrat zavisi prosperiteta zavoda. In ravno iz tega razloga je potrebno, take odbornike tem potom opozoriti, da je tako postopanje nezadržno, za ugled zadrage kvarno in vsled tega nedopustno. Izgovor na veliko odgovornost in delo v zadrugi navadno ne drži, ker večino opravi sicer proti pravilom in v nasprotju z načeli pravnega poslovanja tajnik sam. Tudi odgovornost se navadno neha, kadar postane stvar resna in škodo trpi mirno zadruga sama.

Posojila se načelno morajo dovoljevati v seji in dajati brez izjeme proti običajnemu dvojnemu poroštvu, eventualno vknjižbi, izjemoma tudi na zastave. Kaj se dogaja? Ti splošni predpisi se vporablajo pri nekaterih zadrugah sicer za člane, ki nimajo sreče, da bi bili v sorodstvu, ali v ozkem prijateljstvu z odborniki zadrage. Ako pa gre za te, ali celo za člane načelstva ali nadzorstva samega, je treba napraviti izjemo, radi zamere seveda. Ne manjka tudi slučajev, da si odborniki odvisen denar razdele med sebe, ostale prosilce pa morajo vsled pomanjkanja denarja odklanjati. Kje je tu združna enakopravnost in kaka je varnost zavoda? V prvem in drugem slučaju gre za osebe, navadno nekmetovalce, ki so postali člani zadrage iz sebičnih namenov in častihlepja, za združna načela pa jim je deveta briga. Toda kazen nikdar ne izostane. Vsaka taka zadruga postane prej ali slej ilikvidna in počne hirati. Zatorej ven z zajedalci in izkoriščevalci združništva, ker za nje v naših vrstah ni mesta.

Mogli bi še opozoriti na nadaljnje škodljive pojave v našem združnem življenju, pa že ti dovolj jasno kažejo, kako zamore človeški egoizem tudi v cel svet prešinjajoči združni ideji

najti torišča za svoje udejstvovanje na škodo skupnosti. Vidimo pa iz tega tudi, da je vsled nezadostnega kontakta s članicami kot ena izmed zlih posledic prestane krize pri Zvezi, združna ideologija pri naših članicah močno trpela. Ako hočemo tedaj še naprej obstojati kot združna organizacija in ne kot skupina udruženj, ki nosijo združno firmo le radi privilegijev in tradicionalnega zaupanja ljudstva, potem mora priti v našo organizacijo več združne zavesti in spoštovanja združnih načel. To bomo skušali doseči potom svojega glasila, s predavanji in o priliki revizij, na zadrugah pa je, da nam voljno sledijo. Brez složnega skupnega dela je idejni prepod v naši organizaciji nemogoč, nemogoč pa je tudi zopetni gmotni podvig Zveze in marsikatero članice.

J. Grivec:

Regulativne hranilnice proti našim posojilnicam.

Ko je izšla naredba, da morajo naša odišča nalagati denar mladoletnih le v hipotekarno banko in da mora biti že pri naših regulativnih hranilnicah naložen denar mladoletnih prenešen v gotovem roku v Hipotekarno banko, je začela izdajati Zveza slovenskih hranilnic v skrbi za svoje hranilnice mal koledarček, v katerega je vnesla od strani do strani kratko brošuro: »Kam naj vložim svoj denar«.

Ta brošurica, ki se še razpečava, ima naperjeno svojo ost tako proti bankam, kakor tudi proti našim zadrugam — posojilnicam. Ima predvsem namen vzbuditi v našem podeželskem prebivalstvu nezaupanje do posojilnic, sebi pa zopet pridobiti zaupanje, ki je močno trpelo radi tega, ker so nekatere hranilnice veliko denarja mladoletnih izdale za vojna posojila ter vporabile tudi vse svoje rezerve v isti namen, tako da so prišle čez noč po prevratu v skrajno mučno situacijo.

Ker omenja ta brošura, ki se deli skozi zadnja tri leta, s posebnim poudarkom jamstvo pri teh hranilnicah, češ, da jamčijo za te regulativne hranilnice posamezna mesta z vsem svojim premoženjem in z vso svojo davčno močjo, hočemo to jamstvo iz združnih vidikov podvrči mali primerjavi.

Mi imamo v podravski banovini razven štirih večjih hranilnic take

regulativne hranilnice po mestih in trgih, ki štejejo od 1000 do 2000 prebivalcev. Vsa ta naša mesta imajo bolj skromna premoženja, tako da se s premoženjem takih občin lahko kosa vsak večji posestnik. To premoženje posameznih občin bi bilo toraj ekvivalent za po enega boljšega združnika naših posojilnic. V ostalem tvori tako mestno občino nekaj nad sto večjih in manjših posestnikov. Davčna moč teh občin je tam, kjer ni kake industrije, minimalna ter znaša v enem naših mest komaj 9000 Din direktne davka, na katerega se zamore pobirati eventuelno doklado za zgubo pri taki regulativni hranilnici.

Toda veliko naših hranilnic še do danes niti ni prebolelo zgub, ki so jih imele vsled podpisa vojnih posojil.

Temu nasproti tvorijo posojilnice, katere ta brošura bolj površno omenja, zadrage s po 1000 in več združniki-posestniki, ki jamčijo za tako posojilnico z vsem svojim premoženjem.

Premoženje teh včlanjenih združnikov se pa lahko mirno ceni na 200.000.000.— Din, v marsikaterem slučaju celo več ter je podano za hranilne vloge v marsikaterem slučaju 20-kratno in višje jamstvo, če bi te zadrage ne imele nabranih tudi nobenih rezervnih zakladov.

Ker pa naše posojilnice niso bile niti primorane, niti same niso hotele podpisovati vojnih posojil, so si ohranile svoje rezervne zaklade in jih od prevrata sem tako pomnožile, da tvorijo s tem in z neomejenim jamstvom svojih združnikov tako sigurnost za hranilne vloge, da se s to sigurnostjo naše regulativne hranilnice manjših mest niti primerjati ne morejo.

Pribiti moramo, da boja s hranilnicami nismo hoteli ter ga tudi nismo začeli, če bi se nam pa isti vrnil, smo trdno prepričani, da ga bomo tudi častno izvojevali, ker je združno življenje že prešlo v mozeg in kri našega poljoprivrednika.

Ali smejo državni uradniki izvrševati odborniške funkcije v zadrugah?

Člen 65 finančnega zakona za leto 1929/30 vsebuje določbe o vprašanju članstva državnih uradnikov v upravnih in nadzorstvenih odborih javnih naprav, ki so ali »čisto državne ali solastne, bodisi da jih država kontrolira«. Ta člen se glasi:

»Aktivni državni uradniki ne smejo biti, razen če jih zato izrecno delegira pristojni minister, člani upravnega in nadzorstvenega odbora pri javnih napravah, bodisi da so čisto državne ali solastne, bodisi, da jih država kontrolira. Od tega se izvzamejo primeri zadružnih uradniških naprav, kaor tudi onih naprav, kjer je to z zakonom izrecno dopuščeno.« V nadaljnjih dveh odstavkih slede odredbe za slučaj kršenja te zakonite določbe.

Ta določba je dala prosvetnim šefom povod, da so dali šolskim vodstvom nalog, naj opozore učiteljstvo, ki je s to določbo prizadeto, da takoj odložijo dotične funkcije in o tem poročajo na pristojna mesta. Ker se je kljub jasnemu določilu istovetilo zadruge z državnimi in poldržavnimi podjetji, pri katerih je sodelovanje učiteljstva v odborih zabranjeno, smo v tej zadevi intervenirali pri Ministrstvu Prosvete in pri Velikemu županstvu v Ljubljani. Ministrstvo Prosvete je preko Glavnega Zadružnega Saveza v Beogradu odgovorilo, da do sedaj ni izdalo takih zabran. S tem je hotelo reči, da so državni uradniki tudi lahko člani načelstev in nadzorstev v takih zadrugah, ki niso uradniške.

Plačilo II. in nadaljnjih dveh obrokov na delnice Priv. Agrar. banke.

Pravkar smo prejeli od Priv. Agrarne banke navodilo za plačilo drugega obroka na delnice te banke in obvestilo, da sta določena tudi že termina za zadnja dva obroka. Na podlagi te okrožnice banke opozarjamo članice, subskribentinje delnic Priv. Agr. banke na sledeče:

Drugi obrok treba plačati v času od 15. oktobra do vstevši 15. novembra 1929, tretji obrok od 15. decembra 1929 do vključno 15. januarja 1930 in četrti obrok od 1. marca do 31. marca 1930. Pri vsakem obroku mora delničar položiti po 125 Din od ene delnice; kakih nadaljnjih stroškov ni.

Pri plačevanju drugega obroka mora vsak delničar izročiti poverjeniku začasno potrdilo o plačilu prvega obroka, katero je dobil od poverjenika, pri katerem je podpisal delnice Privilegirane Agrarne banke ter položil prvi obrok. V zameno za to potrdilo prejme od poverjenika novo, pravilno izpolnjeno in podpisano začasno priznanico (Privremena priznanica).

Poverjeniki smejo sprejeti drugo naplačilo tudi od onih delničarjev, ki niso pri njih podpisali delnic te banke ter plačali na nje prvega obroka.

Ako delničar želi, lahko položi ob enem z drugim obrokom tudi še tretji in četrti obrok. V tem slučaju dobi potrdilo za vsak obrok posebej.

Delničarje moramo prav posebej opozoriti, da skrbno shranijo začasna potrdila, ki jim služijo kot dokaz naplačila na podpisano število delnic. Brez teh priznanic namreč ne morejo položiti nadaljnjih obrokov (III. in IV.). Začasna priznanica za plačilo vseh štirih obrokov se bo zamenjala z delnicami. Kdor bi tedaj te priznanice ne imel, bi se mu delnic ne moglo izročiti.

Pozivamo prizadete članice v njihovem lastnem interesu, da nam takoj pošljejo drugi obrok na podpisane delnice z začasnim potrdilom o plačilu prvega obroka vred, da bi ne zamudil roka. Subskribent, ki bi drugega obroka pravočasno, torej do 15. novembra 1929 ne plačal, zgubi namreč po pravih banke pravico do nadaljnjih obrokov, že plačan znesek pa zapade v prid bančnemu rezervnemu fondu.

Zadružni kongres v Ljubljani.

Zadružni kongres, ki ga priredi centrala Zadružnih Zvez v Jugoslaviji, Glavni Zadružni Savez v Beogradu, vsako leto v drugem delu države, se je vršil letos že drugič — prvičrat l. 1921 — v Ljubljani. Mimogrede omenjeno, se je leta 1923 o priliki proslave naše 40-letnice obdržal tak kongres pri nas.

Letos je imel kongres še poseben pomen, ker je bil združen s proslavo 10-letnice obstoja Glavne Zadružne Zveze v Beogradu. Slavnostno zborovanje se je vršilo v dvorani Delavske zbornice dne 1. septembra 1929. Pričelo se je ob 9. uri dopoldne pod predsedstvom gg. ravnatelja Remeca od Zadružne Zveze v Ljubljani, ministra n. r. A. Kristana od Zveze gospodarskih zadrug v Ljubljani in R. Galjera, ravnatelja Saveza hrvatskih seljaških zadruga v Zagrebu. Pri otvoritvi so bili zastopani: Poljedelsko ministrstvo, Veliki župan in Oblastni komisar ljubljanske oblasti, razne gospodarske korporacije in veliko število zadrugarjev.

Po pozdravnih govorih so bile poslane iz kongresa pozdravne brzojav-

ke kralju, predsedniku G. Z. S. in poljedelskemu ministru, na kar so sledili referati.

Prvi je poročal g. inž. J. Varga, tajnik Glavne Zadružne Zveze (Glavnog Zadružnog Saveza = GZS) v Beogradu o desetletnici dela in obstoja te Zveze. Poročilo priobčujemo na drugem mestu.

Drugi je poročal o »Zadrugi in zadružni zakonodaji« g. dr. J. Basaj, ravnatelj Zadružne Zveze v Ljubljani, sledeče:

»Za zadružništvo je državna zakonodaja zelo pomembna. Zadružništvu naklonjena zakonodaja lahko pomeni Hermesove peruti za mogočen razvoj zadružništva, dočim zadružništvu nenaklonjena zakonodaja lahko mrtvi vse zadružno življenje.

Angleško konzumarstvo.

Anglija, klasična dežela konzumnega zadružništva, je s svojim najstarejšim zadružnim zakonom »Provident and Society Acts« dala zadružništvu zdrav temelj, na katerem se je zadružništvo kot svobodna gospodarska ustanova moglo neovirano razvijati. Danes, ko je zgodovina že precej pojasnila činitelje, ki so sodelovali pri mogočem razvoju angleškega konzumarstva, se med temi činitelji upravičeno navaja svoboden položaj, ki je bil za mlado konzumno zadružništvo ustvarjen z angleškim zadružnim zakonom.

Nemško poljedelsko zadružništvo.

Splošno priznano dejstvo je, da ima Nemčija najlepše razvito kmetijsko zadružništvo, ki je v drugi polovici 19. stoletja rešilo nemško kmetijstvo pogina in ga usposobilo za vrednega tekmeca kmetijstvu najnaprednejših dežel kot n. pr. kmetijstvu Združenih držav severne Amerike. In tudi v Nemčiji je bil zgodaj po zaslugi Schulze-Delitzscha udarjen temelj za svoboden, zdrav in neoviran razvoj zadružništva s pruskim zadružnim zakonom, ki je kmalu postal zadružni zakon cele nemške države. Pa ne le z ustvaritvijo enotnega zadružnega zakona, tudi pri drugih raznih zakonih je država vedno imela pred očmi skrb, da se z zakonom ustvari trden temelj in neovirano pot novemu gospodarskemu in socialnemu pokretu zadružništva, s katerim se more mali in srednji človek najuspešnejše braniti pred proletarizacijo in pavperizacijo. In ni bila v tem le skrb za narodno blagostanje, bilo je v tem tudi veliko egoizma države same; saj je država

na številnih primerih iz svetovne zgodovine in iz svoje preteklosti videla, da je mali in srednji človek s primernim gospodarskim blagostanjem najzanesljivejši temelj narodnega in državnega obstoja in uspeha.

Francosko produktivno združništvo.

Nasprotno pa Francijo lahko navedemo kot primer države, ki še do danes ni uvedla posebne zakonodaje za združništvo, temveč se še danes zadruge ustanovljajo v največjem številu v obliki akcijske družbe z majhnimi delnicami ali pa v obliki privatne družbe civilnega zakonika. Priznati moramo, da kakor je Anglija ustvarila konsumno združništvo, Nemčija poljedelsko združništvo, da se je tudi Francija iskreno trudila, da z ozirom na svoje posebne razmere visoko razvite obrti ustvari svoj tip obrtniških produktivnih zdruget. Ni se bala zato tudi doprinesti velike žrtve. In vendar moramo reči, da dočim je konzumarstvo in poljedelsko združništvo v obeh prvo imenovanih državah uspelo in iz njih našlo pot v vse druge države, je produktivno obrtniško združništvo Francije po lepih in dragih poizkusih večidel propadlo. Upamo si trditi, da je eden izmed razlogov tega neuspeha francoskega poizkusa v tem, da se ni ustvaril pravočasno za te vrste združništva soliden temelj z združno zakonodajo.

Neenotnost zakonodaje v naši državi.

Kake pa so glede zakonodaje razmere v naši ujedinjeni kraljevini? Da ne bi bilo združne zakonodaje, radi tega se ne more pritožiti nobena pokrajina. Na teritoriju kraljevine se delijo zadruge na štiri različna zakonska področja s popolnoma različnimi združnimi zakoni in tudi z različnimi pogoji za obstoj in razvoj združništva.

Delo za unifikacijo zakonodaje.

Razumljivo pa je z ozirom na to veliko razliko v zakonodaji po posameznih pokrajinah teženje vseh zdrugetarjev v državi, da se predvsem za ves teritorij kraljevine uveljavi enoten združni zakon in da se zadrugam na vsem teritoriju kraljevine nudijo enake zakonite ugodnosti in zahtevajo tudi enaki pogoji za te ugodnosti, ako zadruge vršijo obče koristno delo.

Reprezentant te skupne težnje po unifikaciji združne zakonodaje pa je bil ves čas od svoje ustanovitve v letu

1919 pa do danes, ko obhaja že svojo desetletnico, Glavni združni savez v Beogradu, v katerem so se v pravem združnem bratstvu in v iskrenem prijateljstvu takoj v početku našega narodnega ujedinjenja ujedinile tudi vse zveze v kraljevini.

Bilo bi predolgo, ako bi navajal in opisoval dolgotrajno in žal do danes še ne z uspehom kronano pot vseh naporov, vsega dela in poizkusov Glavnega združnega saveza za unifikacijo združne zakonodaje od M. Štiberjevega načrta iz leta 1922 pa do zadnjega načrta Glavnega združnega saveza, ki so ga letošnjo spomlad ponovno še predelale slovenske združne zveze v državi in ki se nahaja sedaj pri gospodu ministru za poljedelstvo.

Ob desetletnici Glavnega združnega saveza moremo z žalostjo le to ugotoviti, da gotovo ni bilo v korist našega celokupnega združništva, da se zakonski načrti Glavnega združnega saveza niso mogli resnejše vzeti v pretres in da še ob desetletnici Glavnega združnega saveza v njem včlanjene zveze in njihove zadruge spadajo v štiri različna zakonska področja. Če bo zakon le polovico tako dober, kakor je njegovo rojstvo dolgotrajno in težavno, potem smemo upati na najboljši združni zakon.

Zahteve združništva.

Zdi se nam pa važno, da sedaj, ko je zakon prišel v zadnje roke in verjetno ni več daleč do njegove uzakonitve, poudarimo sledeče točke:

Enoten zakon za vse zadruge.

1. Zadruge vseh vrst in poklicev, kmetov, obrtnikov in delavcev, naj se uredijo z enim skupnim zakonom o gospodarskih zadrugah.

Radi bi bili tu še dostavili, naj bi ta zakon tudi obsegal uradniške zadruge. Žal je ta stvar zamujena in se je poseben položaj uradniških zdruget že tako daleč razvil in opredelil, da je radi njegovega posebnega privilegiranega položaja izgubljena vsaka beseda v tej nameri, da bi se tudi uradniško združništvo danes podredilo enotnemu združnemu zakonu.

Istotako je tudi glede zdruget za poljedelski kredit treba ugotoviti, da je z ustanovitvijo Privilegovane agrarne banke in ukinitvijo direkcije za poljedelski kredit, zlasti pa s prisojjo vsega premoženja direkcije privilegovani banki položaj zdruget za poljedelski kredit na podlagi rudimen-

ta zakona o poljedelskem kreditu postal tako nejasen, da bo po našem mnenju tudi za zadruge za poljedelski kredit najboljša rešitev ta, da zahtevajo same podreditev pod obči združni zakon.

Zakaj toliko povdarjamo, naj se za vse združništvo vseh poklicev ustvari enoten združni zakon? Zato, ker to odgovarja duhu demokratične države, duhu demokratičnega jugoslovanskega naroda in ker to tudi odgovarja duhu združnega demokratizma. »Privilegia sunt odiosa«. To velja posebno za kaos združne zakonodaje, kakor je pri nas nastajala in se razvijala prva leta po vojni. Demokratična država pa mora malim in srednjim ljudem, kmetom, delavcem in obrtnikom staviti enake zakonske pogoje in nuditi enake ugodnosti, ako si v združni skupnosti hočejo izboljšati svoj gospodarski in socialni položaj. Ti ljudje morajo čutiti, da so pred državo in zakonom vsi enakovredni državljani, da so pred državo in zakonom vse zadruge enakovredne. Iz tega bodo potem izvajali, da so tudi zdrugetarji pred zadrugo enako vredni.

Če bi se bil ta demokratični princip postavil prva leta po ujedinjenju, bi nam bil prihranjen velik kos precej brezplovnega zakonodajnega dela in bi bili obvarovani pred kaosom, ki je nastajal z novimi in novimi združnimi zakoni v zakonodaji.

Mesto da se vzame za podlago svobodna zdrugeta s privatno inicijativo, so se delali najprej poizkusi s posebnim tipom zdruget za poljoprivredno obnovo, po katerih neuspehu je sledil drug poizkus z angažiranjem velikih državnih sredstev v svrhu kolonizacije, to so kreditno-nabavljalne zadruge »Agrarne zajednice«. Ko tudi tu ni bilo mogoče doseči mogočnega ljudskega gibanja z zunanjim efektom, se je napravil še tretji poizkus z zadrugami za poljedelski kredit, potom katerih naj bi se dalo kmetu za njegove kreditne potrebe cele pol milijarde državnih sredstev.

Mogoče imajo pa vsi ti poizkusi vendar eno dobro posledico in to spoznanje, da pravo združništvo, ki naj res postane ljudsko gibanje in ljudski spas, more temeljiti edino na svobodi, demokratizmu in privatni inicijativi. Zdruga ravno hoče svobodno izbiro moralno in intelektualno višje stoječih mož za vodstvo gospodarskega kolektiva radi obče koristi. Vsak poizkus, da se daje inicijativa državi, da vzame

država vodstvo in da nudi država večja sredstva, se običajno razume naporno in privabi v prvi vrsti nesolidnejši element, ki mu je glavno, priti na lahek način do državnega denarja, postranska stvar pa ustvarjati napredek s skupnimi žrtvami, s skupnim delom in za občo korist.

Radi gori navedenega načela zadružnega demokratizma tudi ne bi bilo pravilno, ako bi se hotelo (kot se čujejo glasovi) delati poseben zakon za kmetijske zadruge in poseben zakon za obrtniške zadruge. Z zadružnim zakonom se urejaj socialna in gospodarska skupnost malih in srednjih ljudi radi velikega gospodarskega interesa, še več, radi nujne gospodarske potrebe, ki jo imajo mali in srednji ljudje po gospodarski skupnosti, pa tudi radi socialnega interesa, ki ga ima država na primernem blagostanju malih in srednjih ljudi, katerih zadovoljnost je najtrdnější temelj države.

Minimum formalnosti.

2. Drugi postulat ob priliki zakonitve enotnega zadružnega zakona je pa ta: minimum formalnosti in stroškov pri ustanovitvi zadruge in minimum uradnih poslov z različnimi oblastmi tekom obstoja in delovanja zadruge.

Ustanovitev zadruge je treba olajšati, da ne bi bilo treba malim ljudem priti do svoje gospodarske skupnosti šele po za nje neprimernih stroških ter po težavnih potih skozi pisarne oblastev, notarjev, advokatov ali celo zakonitih pisarjev.

Minimum stroškov in poslov z različnimi oblastmi pa zahtevamo tudi za čas dela in obstoja zadruge. Vedeti moramo, da je inteligenca na selu zelo maloštevilna in da še od te maloštevilne inteligence le manjši del čuti poklic in sposobnost pomagati kmetu pri njegovih naporih v gospodarski skupnosti. Zato bo v glavnem zadruge vedno le navezana na vodstveno delo moralno in intelektualno višje stoječih kmetov samih. Zakonodaja mora radi tega gledati formalnosti le toliko zahtevati, na kolikor brez nadaljnjega pri osnovno-šolski izobrazbi lahko računata.

»Zadružništvu prosto pot!«

Glavna zahteva napram zadružni zakonodaji je pa ta, da mora zakonodaja uklanjati vse, da se zasigura nemoteno delo zadrug. »Zadružništvu prosto pot!«, mora biti načelo naše zadružne zakonodaje.

Mi ne pravimo, da naj država že z zadružnim zakonom zasigura zadružništvu za njegove začetne potrebe državne milijone. Ker vemo, da je pravo zadružništvo samopomoč, zato ustanavljanje zadružništva z državnimi milijoni obsojamo, ker se na ta način že v prvem začetku ustvarja zanašanje na tujo pomoč, zbira nesolidnejši element, kar vse je protivno pristnemu zadružnemu teženju po samopomoči potom skupnosti. Kar se pa od zadružne zakonodaje upravičeno zahteva, je pa to, da z vsemi sredstvi pripravlja prosto pot svobodnemu zadružništvu. Radi tega smatramo, naj bi imel že zadružni zakon sam določbe o davčnih ugodnostih, o taksnih oprostitvah, o poštninski prostosti, o prednosti zadrug pri državnih in samoupravnih dobavah in delih itd., kakor je tudi zadružni zakon bivše kraljevine Srbije vse te stvari sam rešil in tako ustvaril načelo: »Zadružništvu prosto pot!« Da se je srbsko zadružništvo v težkih in še dosti primitivnih gospodarskih razmerah srbskega kmeta tako hitro in mogočno razvilo že pred vojno, zato gre zaslugi vse časti in spoštovanja vrednim pionirjem srbskega zadružništva, gre pa tudi zaslugi srbskemu zadružnemu zakonu, ki je znal ustvariti za zadružništvo prosto pot.

Davčni zakon.

Poleg občega zadružnega zakona je za zadružništvo in njega razvoj največjega pomena davčna zakonodaja, in to temvečjega, ako zadružni zakon sam ne ustanavlja pogojev in obsega davčnih ugodnosti za zadružništvo.

Pri tem pa moramo takoj odbiti ugovor, češ da zadružništvo ni upravičeno do davčnih ugodnosti, ako se hoče v gospodarskem boju uveljaviti kot enakovredno s privatno kapitalističnimi gospodarskimi podjetji. Napram temu ugovoru je treba ugotoviti, da zadružne ustanove same bodisi kate-rekoli vrste nimajo namena delati dobiček, ki bi bil podvržen obdavčenju, temveč je njih namen pomagati potom skupnega gospodarstva svojim članom do boljšega gospodarskega uspeha. Vsi člani zadruge pa so davčni subjekti in čim boljši uspeh dosežejo v gospodarstvu potom svoje zadruge, tem znatnejšo davčno moč predstavljajo in tembolj jih bo tudi davčni vijak znal pritiskati. Trdimo, da ima davčni erar tudi pri popolni oprostitvi zadružništva od vseh davkov le dobiček radi tega, ker zadruž-

ništvo ustvarja ne le močne gospodarske subjekte in s tem dobre davkoplačevalce, ampak zlasti radi tega, ker zadružništvo vseh vrst vzgaja inicijativne, napredne in podjetne gospodarje in jih vzgaja posebno v enem, t. j. v izpolnjevanju dolžnosti do bližnjega, do družbe in do države.

Enotni davčni zakon, kakor ga je sklenila bivša narodna skupščina, je bil v tem oziru pravičen in je dal zadružništvu pod pogojem občekoristnosti prosto pot, da nemoteno od davčnega pritiska vrši organizacijo malih in srednjih kmetij, dela za povzdigo njih gospodarstva in tudi organizira njihove prihranke. Žalibog pa so bile z novelo k temu zakonu nekatere davčne ugodnosti, zlasti plačevanje rentnine ukinjene in je sedaj tudi zbiranje in organiziranje malih ljudskih prihrankov podvrženo rentnini.

Krivica, storjena zadružnim zvezam.

Ne bi tega omenjali, če se ne bi istočasno s to novelo k enotnemu davčnemu zakonu napravila velika krivica zadružnim zvezam, ki fungirajo kot centrale večjega števila kreditnih zadrug. Z novelo se je namreč tem zadružnim zvezam radi tega, ker so zadružnega davka oproščene, naložil stokrat težji rentni davek za obresti zveznih depozitov pri bankah. Ta odredba novele (čl. 71. III. točka 3) je proti uzakonjenemu sistemu enkratnega obdavčenja, ker na eni strani radi občekoristnega dela oprošča zadružne zveze družbenega davka, zato da jih istočasno za njihovo občekoristno delo udari s stokrat težjim rentnim davkom, kakršnega po obstoječem davčnem sistemu ne plačuje nobeno dobičarsko podjetje. Dejansko so vsled tega zadružne zveze, v kolikor so centrale kreditnih zadrug, in to velja zlasti za Slovenijo, sedaj najtežje in naravnost krivično obdavčena podjetja, ker se jim na račun rentnega davka jemlje nič manj kot 50% njihovega bruto dohodka.

Delo zvez v opasnosti radi krivičnega obdavčenja.

Ker je vsled tega težkega in krivičnega davka za zadružne zveze nastalo vprašanje, ali bodo mogle vršiti še obsežne naloge zastopanja zadružnih interesov, zadružno propagando, zadružno izobrazbo in zadružne revizije, smatramo za našo dolžnost, da vsi zadrugarji države enodušno opozarjamo kraljevsko vlado na krivico, ki

se je morda le po pomoti radi slabe stilizacije čl. 71 III., točka 3 prizadejala združnim zvezam. Prosimo kraljevsko vlado, da to nehoteno krivico popravi in osvobodi združne zveze za njihove depote pri bankah 6%-nega rentnega davka.

Združništvo države se zaveda, da z ozirom na težavni gospodarski položaj ne more računati na večje podpore od države, ki bi bile količkaj v skladu z velikim delom in obsežnimi nalogami, ki jih združne zveze vršijo. To pa javno in glasno zahtevamo, da se s krivičnim in pretiranim obdavčenjem obče koristno in idealno delo združnih zvez ne onemogočuje.

Taksni zakon.

Kakor davčni, tako ima tudi taksni zakon napram združništvu nalogo, da mu pušča prosto pot. Z ozirom na to je tudi gospod. minister za finance na podlagi določbe združnega zakona za bivšo kraljevino Srbijo (čl. 95 in 98) izdal 31. julija t. l. znova naredbo glede pogojev in obsega taksne prostosti. Imamo edino ta pomislek proti tej naredbi, da v marsikateri točki ni dovolj jasna in zato oblasti ne bodo priznavale v posameznih slučajih, zlasti v SSloveniji ne taksne prostosti, dasi bi jim po namenu zakonodajalca šla. Tako n. pr. je trajalo dve leti, da se je šele s posebnim rešenjem finančnega ministrstva razložilo oblastem v Sloveniji, da so zadolžnice združnikov, bodisi na osebno poroštvo, bodisi na vknjižbo za njihova posojila pri zadrugah takse prosta.

Poštninska prostost.

Enako kot taksna je tudi poštninska prostost za neovirano delo združništva velike važnosti. Združništvo pod bivšo Avstrijo te ugodnosti ni moglo doseči in deležni smo jo postali Prečani šele tedaj, ko je bil zakon z dne 4. oktobra 1898 glede poštninske prostosti za zadruge v bivši kraljevini Srbiji razširjen na celo državo. Tudi tu se oporeka, da ni pravega razloga za to poštninsko prostost in da se poštni erar preveč obremenjuje s poštnine prostimi pošilkami združništva. K temu je treba razložiti, da v glavnem velja ta poštninska prostost za promet med Zvezo in članicami. Čim bolj neoviran in čim cenejši bo ta promet, tem boljše bo delo zadrug. Propagandno delo in moralni vpliv zvez na članice v glavnem zavisi od ozkega stika med zvezo in članicami in tak ozek stik se more redno vršiti le s korespondenco. Koliko za-

družnega pouka, koliko koristnih nasvetov, koliko odgovorov in pojasnil na najrazličnejša vprašanja pošiljajo dan za dnevom zveze svojim članicam! Tu se vrši dnevno ogromno organizatorno, propagandno in izobraževalno delo, napram kojemu je žrtev države za te idealne vrednote naravnost malenkostna. In če že vidimo v tem podporo države našemu združništvu, je treba pomisliti, da je ta način podpiranja najbolj primeren način, ker ga zveze in zadruge le v takšni meri postanejo deležne, kolikor delajo. Zveze in zadruge, ki sploh ne delajo, te podpore sploh niso deležne. Ta princip, da je podpirati zadrugo v toliko, kolikor ona dela in uspeva, se uresničuje ne le v poštinski prostosti. Isti princip velja tudi glede taksne in davčne prostosti.

Obrtni zakon in zadruge.

Panoga zakonodaje, ki je za združništvo tudi zelo važna, je obrtna zakonodaja. Je tendenca gotovih obrtnih krogov, naj bi zadruge za posle, ki jih vršijo radi koristi svojih članov, vsevpred bile podvržene določbam obrtnega zakona. Nasproti temu pa je naše stališče, da mora tudi obrtni zakon dati združništvu prosto pot. Za zadruge ne more veljati predpis glede nastavitve izučenega poslovođje, glede zaščite kupujoče publike itd. Zadrugarji, ki so se svobodno združili, naj svoj posel tudi svobodno vodijo brez raznih utesnitev in šikan, ki so sicer utemeljene tam, kjer gre za zaščito bodisi obrtnika in njegove poštene obrti, bodisi za zaščito javnosti, kupujoče publike. Pravilno je, da zadruga ne smejo kvariti obrtnikom njihovega posla. Zato stojimo na stališču, da naj n. pr. konzumno društvo ali kmetijska nabavna zadruga prodaja robo le svojim članom. Če pa člani potom zadruge pravzaprav robo le skupno nabavljajo in si jo mesto sami, razdeljujejo po nastavljenem uslužbencu, potem ne gre, da bi zakon segal v to njihovo svobodno gospodarsko skupnost in jim predpisal, da mora za razdeljevanje blaga postaviti tako in tako usposobljeno moč. Zlasti slovensko združništvo je radi avstrijskega obrtnega reda, ki ni vpošteval načela »združništvu svobodno pot«, trpelo veliko škodo in imelo skozi desetletja veliko sitnosti in pisarjenja z obrtnimi oblastmi vseh instanc in se še danes smatra to vprašanje kot nerešeno.

Ker se pripravlja enoten obrtni zakon za celo državo, je primerno, da

današnji vsezdružni kongres sklene resolucijo, da se zadruge eksimirajo od onih določb obrtnega reda, ki so namenjene zaščiti obrtnika in njegove obrti in zaščiti javnosti, nimajo pa nobenega pomena za zadruge, ki poslujejo le s svojimi člani. Seveda pri tem radi priznavamo, da nimajo pravice do te eksentnosti one zadruge, ki vsevpred poslujejo tudi z nečlani.

Združništvo in poljedelski zakon.

Dve panogi našega gospodarstva sta, pri katerih ima združništvo prav posebne naloge za bodočnost. To je živinoreja z mlekarstvom in vinogradništvo. O obeh panogah se more trditi, da producent živinorejca ali vinogradnik trpi in da se mu dela velika škoda radi tega, ker ni gospodarske skupnosti za povzdigo dotične panoge in ker tudi promet in trgovina s temi produkti nista urejena kot bi bilo v interesu kmetov producentov, pa tudi konzumentov.

Zato je želja združništva, da se trgovina in promet z mlekom, kakor tudi povzdiga živinoreje in da se tudi trgovina in promet z vinom uredi s posebnimi zakoni enotno za celo državo. V Sloveniji na pr. naše mlekarke zadruge čutijo, kako naš kmet kot mlekarški producent trpi naravnost ogromno škodo radi neurejenosti trgovine in prometa z mlekom, kako se tudi konzumentu dela škoda na gospodarstvu in zdravju, ker cela vrsta prekupcev vrši vmesno trgovino in produkte kvari, mnogokrat naravnost spridi. In če bo zakonodajalec res hotel povzdigo naše živinoreje in mlekarstva ter našga vinogradarstva, bo moral jemati posebni ozir na gospodarska združnja v to svrhu to tembolj, ker ne more biti napredka v produkciji in izboljšanja prometa v eni in drugi panogi, ako se naši mali živinorejci in naši mali vinogradniki za skupno izboljšanje gospodarstva in za skupno predelavo in vnovčenje svojih pridelkov ne združijo v gospodarske zadruge.

Zadruge in državne dobave.

Na koncu moramo v zvezi z združnim organizirano prodajo, nakupom in produkcijo za našega malega in srednjega človeka govoriti tudi o tem, da so državna uprava enako pa tudi samoupravne oblasti dolžne pri vseh dobavah, naročilih in delih pri sicer enakih pogojih, dajati prednost združnim dobaviteljem, oziroma združnim podjetnikom. S tem bodo državne in samoupravne oblasti pri vseh doba-

vah in naročilih najbolje varovale svoj interes in bodo najbolje postrežene, s tem bodo dale tudi najboljšo pobudo za združno organizacijo kmetu, delavcu in obrtniku.

Zaključek.

Predalec bi vodilo, če bi našteval vse zakone, ki zadevajo gospodarstvo malega in srednjega človeka in pri katerih se mora voditi račun o potrebah in zahtevah združništva. Zaključimo le s to prošnjo. Naše delo se vrši tiho in skromno, a tembolj požrtvovalno, vztrajno in uspešno. Naš narod zna to ceniti, naš narod zaupa v moč svoje združne organizacije. To pričajo stotisoči zadrugarjev med našimi kmeti, delavci in obrtniki. Prosimo torej, naj blagovoli kraljevska vlada pri vsej gospodarski in socialni zakonodaji imeti enako polno zaupanje v mogočno združno gibanje kot narod sam in po zaslugi vpoštovati plemeniti idealizem in vztrajne napore združnih delavcev in združnih organizacij.

Referat o načelih združne organizacije je imel tajnik Središnjeg Saveza hrvatskih seljačkih zadruga v Zagrebu g. Nikola Jagotić, o združnem šolstvu pa je govoril g. Miloš Štibler. Izvajal je, da čista poslovna stran združništva ne sme vplivati na združno šolstvo in propagando. Treba je gledati na to, da se spremeni mišljenje ljudi, ki vstopajo v združništvo. Prej je veljalo načelo: človek je človeku volk, združništvo pa je to načelo že zelo spremenilo in ga mora še neprestano spreminjati. Zadruga spaja na idealen način egoizem z altruizmom. Najboljše sredstvo za vzgojo takega mišljenja so združne šole, ki pa tudi obravnavajo poslovno stran združništva in vzgajajo potrebno uradništvo za združne zveze in zadruge. Konečni referat je imel g. Glavina iz Novega Sada o agrarnem združništvu.

Na podlagi referatov je kongres sprejel teh šest resolucij:

1. a) Kongres se s hvalažnostjo spominja ustanovnikov Glavne združne zveze in jim pošilja svoje pozdrave, v prvi vrsti pa pionirju našega združništva g. Manajlu Avramoviću. b) Kongres apelira na sedanjo upravo Glavne združne zveze, da zvesto in energično vztraja še nadalje pri izvrševanju nalog Glavne združne zveze, zlasti onih, ki se tičejo inicijative za ustanovitev potrebnih ustanov in organizacij, kakor tudi boljše ureditve, oziroma sedanje reorganizacije. c)

Kongres je vsekakor prepričan, da moreta samopomoč in lastna inicijativa biti sigurni podlagi za močni razvoj našega združništva, ravno tako pa ne dvomi tudi o važnosti pomoči, ki jo more nuditi našemu združništvu vsa naša javnost, zlasti pa kraljevska vlada, dobro umevajoč iskrena stremjenja združništva. Radi tega kongres apelira na vso našo javnost, v prvi vrsti pa na kraljevsko vlado, da prizna in pomaga naporom našega združništva.

2. Glavna združna zveza in zadruge, zastopane na kongresu Glavne združne zveze prosijo kr. vlado: a) Da po tolikih naporih za unifikacijo združne zakonodaje uzakoni enoten združni zakon za vse vrste zadrug in za zadruge vseh panog, ki morajo v vsakem slučaju uresničiti načelo: združništvu je potrebna prosta pot. b) Da se ukine za vse združne zveze krivični 6%-ni rentni davek na njihov likvidni denar pri bančnih zavodih in da se obdavčevanje prihrankov v **rajjaznovkah** oprosti rentnega davka. c) Da se že vnaprej pripravi najprimernejši in pravičen način pomoči našemu združništvu v obliki oprostitve davkov, taks in poštinih pristojbin ter da se pri državnih nabavah daje zadrugam prednost. d) Da se pri nujno potrebnih zakonih o pospeševanju kmetijstva, zakona o mlekarstvu in vinu, kakor tudi pri obrtnem zakonu računa z združništvom v tem smislu, da more združništvo najboljše ščititi interese producentov in konsumentov.

3. Združne organizacije morajo služiti edinole združnim ciljem, ne smejo pa biti izrabljene v druge namene. V velikih družabnih nasprotjih, ki vladajo danes, je združništvo v glavnem pozvano in zmožno, da reši ta nasprotja v korist malega delovnega človeka.

4. Glavna združna zveza smatra za nujno potrebno, da se osnuje potrebno število združnih šol, kakor obstoja ena v Ljubljani že 20 let in kakor je bila druga pred kratkim osnovana v Zagrebu. Take šole bi bilo treba osnovati še v Beogradu, Skoplju in Sarajevu, vendar pa je treba osnovati v Beogradu še združno visoko šolo. Kmetijsko ministristvo in prosvetno ministristvo se naprošata, da posvetita temu vprašanju potrebno pažnjo in da si zagotovita sodelovanje Glavne združne zveze.

5. a) Ministristvo za kmetijstvo se naproša, da čim prej spremeni zakon o snovanju agrarnih zajednic in o

brezobrestnih posojilih, da bi mogle te zajednice svoja pravila prilagoditi združnemu zakonu. Vse to pa je možno le z uzakonjenjem enotnega združnega zakona. b) Da kraljevska vlada podpre agrarno združništvo, da to čim bolj pospeši delo za kolonizacijo v interesu države same. c) Da se čim prej uzakoni zakon o agrarni reformi v interesu povečanja kmečke produkcije.

6. Glavna združna zveza neustrašeno izpoveduje svetla načela svobodnega združništva, samopomoč, vzajemnost, samoupravo in samoodgovornost, ki vodijo k uresničenju združnih ciljev: da se odpravi beda, da se dvigne prosvetno stanje širokih slojev naroda in da ga moralno prerodi. To načelo mora Glavna združna zveza povsod povdariti, naglašati in širiti, da bo ves naš narod prežet z njim. Glavna združna zveza se mora tudi zavedati, da je treba tudi mladini zgodaj vcepiti razumevanje združnega pokreta. Odločena je, da bo živo skrbela za vzgojo združne mladine.

Inž. Ivan M. Varga:

Deset let Glavne združne zveze (Glavnog Zadrugnog Saveza) v Beogradu.

1. Kako in kedaj je osnovana Glavna združna zveza v Beogradu.

Ideja koncentracije jugoslovanskega združništva, čije prvo etapo je predstavljalo ustanovitev celokupnemu jugoslovanskemu združništvu skupne centralne združne zveze, ni nova. Kakor skoro za vse velike ideje v naši novejši zgodovini, tako so tudi v pogledu te ideje bili močno merodajni nacionalni momenti. Zato je povsem razumljivo, da naletimo na prve početke zamisli o ustanovitvi osrednje jugoslovanske združne zveze v onih naših krajih, v katerih je bil nacionalizem korenina vsega pač zato, ker ga je tuja nadoblast tlačila, v krajih, kjer je tvorila ohranitev nacionalne svesti in dosega nacionalne samostojnosti najaktualnejši problem ter gonilno silo za vsak pojav javnega

življenja. Mislim tu na one naše kraje, ki so pred ujedinjenjem spadali pod Avstro-ogrsko monarhijo.

Specijelno vzeto se je ta ideja pojavila najprej tam, kjer je bilo naše zadružništvo takrat na najvišji razvojni stopnji, toraj v krajih, ki so spadali v avstrijsko polovico bivše monarhije. Tako na. pr. piše »Zadruga«, organ Zadružne Zveze v Celju, v št. z dne 15. aprila 1918 sledeče: »Že pred vojno so se pojavljali glasovi resnih delavcev na narodno-gospodarskem polju po potrebi konsolidacije in koncentracije slovenskega zadružništva. Vojni dogodki so pokazali, da je posebno nujna potreba. Preokret v našem javnem življenju tekom poslednjega leta nam jasno predočuje, da se ne smemo ustaviti pri koncentraciji slovenskega zadružništva, temveč moramo poskusiti, je-li je možna konsolidacija in koncentracija vsega zadružništva na avstro-ogrskem slovenskem Jugu.« V »Slovenskem Narodu« št. 78 od 6. aprila 1918 se pravi: »Naši dalekovidni narodni gospodarji so že davno razumeli, da je napočil skrajni čas za koncentracijo zadružništva. Istočasno ko priznavamo, da naše zadružništvo ne sme biti sredstvo v rokah posameznih strank, temveč da je skupna narodna stvar, odpada glavna zapreka za njegovo končno konsolidacijo in koncentracijo. Pokojni dr. Krek, kateremu je zadružništvo bilo »alter ego«, se je že bavil s konkretnimi osnovami in njegova zamisel, da združeno jugoslovansko zadružništvo postane naša močna gospodarska organizacija, je skoro eden od najdragocenejših delov njegove oporoke.«

Vsi ti pojavi so seveda mogli dobiti realno in pravo podlago še le z našo nacionalno osvoboditvijo, ko je bil z ujedinjenjem ustvarjen jugoslovanski nacionalni teritorij. Ako bi se tudi vse poprejšnje solucije realizirale, bi mogle biti le delne realizacije, ker so bile meje politično-upravnega teritorija v bivši monarhiji tudi meje, preko katerih se ne bi moglo iti niti v najpovoljnejših slučajih. Vsekakor je važna činjenica, da so duhovi bili dozo-

reli in da je pojav nacionalne jugoslovanske države našla popolnoma zrelo situacijo v pogledu prve etape na potu h koncentraciji jugoslovanskega zadružništva, t. j. v pogledu osnovanja skupne zveze za celokupno jugoslovansko zadružništvo.

V začetku februarja 1919, toraj kmalu po proklamaciji narodnega ujedinjenja, je prišlo na seji zadružne sekcije poverjenstva za agrarno reformo pri Narodnem vijeću v Zagrebu dne 2. februarja do resnih poskusov, da se pripravi vse, kar je potrebno za sklicanje sestanka vseh zadružnih organizacij v naši državi. Seji je predsedoval Edo Marković, kot referenta sta fungirala Djuro Marić in dr. Milan Krištof, prisostvovali so pa v imenu zadružnih zvez v Zagrebu Rudolf Galjer, Mladen Vukmir in Vladimir Vujnović. Iz referatov in razprav na tej seji se vidi, da so se v zadružnih krogih že pred to sejo, t. j. takoj po 1. decembru 1918 vodili intenzivni razgovori in pogajanja. Že v teh razgovorih in pogajanjih zavzema Mihajlo Avramović centralno vlogo in se je na tej seji na podlagi dosegljih rezultatov v razgovorih z Avramovićem sklenilo med drugim sledeče: 1. Radi čim uspešnejšega in pravilnejšega izvrševanja zadružnih nalog in radi zaščite zadružnih interesov v državi, je potrebno, da se osnuje Glavni Savez vseh zadružnih organizacij v državi. 2. Glavni Savez mora imeti instruktivno - reprezentativno nalogo, osobito, da vodi zadružno gospodarsko delo, dajajoč inicijativo in da pokrene snovanje potrebnih institucij in organizacij. 3. Razen tega mora posvećati pažnjo celokupni kulturi sela. 4. Sedaj obstojeće Zveze in zadružne organizacije pristopijo v Glavni Savez take, kakoršne so. 5. Naloga Glavnog Zadružnog Saveza mora tudi biti, da v bodočnosti deluje za porazdelitev interesnih sfer poedinah zadružnih organizacij po teritorijalno-gospodarskih in strokovnih prilikah ter potrebah. 6. Mora sklicati čim prej sestanek vseh zadružnih organizacij v državi.

Sklepi te seje so bili javljeni Mihajlu Avramoviću, kateri je na podlagi njih in na podlagi ostalih razgovorov sklical konferenco vseh naših zvez v Beograd dne 12. in 13. aprila 1919. Ta konferenca je imela biti odločilna. Konferenca se je omenjena dneva zbrala. Udeležile so se je sledeće zveze:

1. Glavni Savez Srpskih Zemljoradničkih Zadruga, Beograd, zastopan po Simi Lozaniću, Mihajlu Avramoviću in Kostu Glavinicu;

2. Hrv.-slav. gospodarsko društvo v Zagrebu, zastopano po dr. Franju Poljaku, Mladenu Vukmiru in Mihajlu Segediju;

3. Hrv.-slav. gospodarsko društvo v Osijeku, zastopano po Djordju Muaćeviću in Albertu Hajerju;

4. Savez Srpskih Privrednih Zadruga na Primorju, Dubrovnik, zastopan po dr. Rudolfu Sardeliću in Djuri Matiću;

5., 6. in 7. Zadružna Zveza v Ljubljani, Zveza slovenskih zadrug Ljubljani in Goriška zveza v Gorici, zastopane po Antonu Kralju;

8. Savez Srpskih Zemljoradničkih Zadruga, Zagreb, zastopan po Aćimu Djermanoviću;

9. Središnji savez hrvatskih seljačkih zadruga, Zagreb, zastopan po Rudolfu Galjeru;

10. Zemaljska središnja veresijska udruga v Zagrebu, zastopana po Juliju Gollnerju;

11. Savez Srpskih Zemljoradničkih Zadruga v Sarajevu, zastopan po Mihajlu Avramoviću;

12. Zadružni savez v Splitu, kateri je telegrafično javil, da odobrava sklepe konference.

Konferenci je predsedoval prof. Sima Lozanić, bivši minister narodne privrede v kraljevini Srbiji.

Najbolj značilen govor je imel Mihajlo Avramović o potrebi, važnosti in možnosti skupnega delovanja vseh jugoslovanskih (sic! op. ur.) zadružnih organizacij. Rekel je v svojem govoru med ostalim sledeće:

Doslej smo bili razdeljeni in razcepjeni tudi v tem delu in prizadevanju

— razcepljeni in razdeljeni po pokrajinah in plemenih, da, celo v enem plemenu in v eni pokrajini smo bili razdeljeni in razcepljeni. Zadrugništvo ni institucija za borbo in razdvajanje, ono služi za obrambo proti nepravичnemu napadu, za zbliževanje in združevanje sorodnih elementov. Vsled tega naše zadrugništvo ni moglo izpolniti svoje naloge. Ravno isto vidimo tudi pri zadrugništvu bivše podonavske monarhije. Njeno močno in mnogoštevilno zadrugništvo je bilo razcepljeno in zategadelj slabo. Monarhija je to hotela, toda mi hočemo jako, silno in močno zadrugništvo. Mi hočemo, da bode naše zadrugništvo močno kakor angleško in irsko, ki ima danes samo eno zvezo z nič manj ko 4 milijoni družin in nekaj manj ko 25 milijoni duš. Ono je bilo vsled svoje ogromne organizirane moči zmožno rešiti veliko vprašanje preskrbe armade. Njegova zveza je prevzela dobavo 7 milijonov parov čevljev na leto, isto-liko bluz, hlač, srajc in cel usnjeni material, in da je to z uspehom dovršila, vidimo na vsakem njihovem vojak, kateri je tako razkošno opremljen in celo okrašen z jermenjem. In ne samo to, temveč to zadrugništvo je igralo znatno vlogo tudi pri preskrbovanju civilnega prebivalstva kakor sem o tem čital v enem velikem angleškem listu. Zadrugništvo je to moglo prevzeti in izvesti, ker je razpolagalo z močno organizacijo. Pomislite, za koliko bi bili mi danes na boljšem, ako bi imeli tako krepko organizacijo?

Razumem razcepljenost zadrugništva v bivši monarhiji, ker je ona hotela imeti samo slabe, med seboj si nasprotujoče sile. Tedaj se je to moglo razumeti, toda danes, ko smo ujedinjeni? Ne, tega bi ne mogli razumeti, nimam primere za takšne koncepcije.

Naše zadrugništvo mora imeti odločujočo besedo pri oskrbovanju sela. Kajti kdo je za to bolj poklican in kdo pozna bolje selo in njegove potrebe ko zadruga? Že tu se pojavlja pogoj, katerega ne moremo izpolniti, potreba velike moči. Zato se bomo ob prvem koraku spodtaknili, toda ne smemo se

ustaviti, delati moramo, kolikor več in kolikor boljše zamoremo. Koliko več in lažje bi dosegli, da je bilo naše zadrugništvo bar v bivši monarhiji že od prej ujedinjeno!

Bremena, katera nosi naš kmetovalec, so že sedaj težka, a bodo še dnevno težja, ker so državne potrebe dnevno večje. To pomeni za mene, da je treba dvigniti produktivno silo onega, ki mora državi dati toliko, da se more razvijati in napredovati. To pomeni, da je treba dvigniti produktivno moč našega poljedelca, pospešiti tempo proizvodnje, povečati količino in zboljšati kakovost produkta.

Z otvoritvijo naše države celemu svetu, v stiku s celim svetom nastajajo nove potrebe in novi eksistenčni pogoji. Ta stik s svetom bode nedvomno prinesel znatne spremembe v našem socijalnem življenju. Naša industrija, ki je doslej ležala ob strani, dobiva sedaj nove pogoje za močan razvoj. Ta razvoj bode gotovo znatno vplival na poljedelstvo in našo vas. Morejo li male zadruge in neujedinjene zveze dati poleta razvoju industrije? Jaz verujem, da ne morejo, take kakršne so, zelo malo, a treba je mnogo; če so združene, premorejo mnogo. V tem vidim jaz potrebo ujedinenja našega razcepljenega zadrugništva.

Konečno, gospoda, mi smo danes ujedinjeni in vse, kar zadene ali bode zadelo eno pleme, bode zadelo nas vse. Problem je eden in organizacija mora biti ena; nevolja je ena in odpor mora biti eden.

Dotaknil sem se razlogov kmetijskega značaja, razlogov ekonomskega in socijalnega značaja, da podčrtam potrebo našega ujedinenja, sedaj pa se hočem dotakniti razlogov čisto nacionalnega značaja.

Mi pravimo, da smo eden narod, a da imamo tri imena. Govorimo, da smo eden narod in jaz verujem v to ter morem verovati, da mi vsi v Srbiji, Hrvatski in Sloveniji v to verujemo. Toda zamislite si, kako bi izgledalo naše narodno edinstvo, ako bi ostale naše zadrugne organizacije razdeljene in razcepljene! Kaj bi si mislili o tem

naši prijatelji, da ne govorim o naših sovražnikih!

Konferenca je med drugim sklenila kot najvažnejše to, da se naj imenuje centralna zadrugna organizacija, ki se ima osnovati s sedežem v Beogradu, »Glavni Zadrugni Savez v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev« in da se ima ustanovni občni zbor sklicati v Beogradu 31. maja, odnosno takoj ko se vrne Avramović iz Londona z zborovanja Mednarodne zadrugne zveze.

Ustanovni občni zbor se je sestel faktično dne 14. junija 1919 v Beogradu in je bil pod predsedstvom prof. Sime Lozanića, bivšega ministra Narodnega gospodarstva v Srbiji, osnovan Glavni Zadrugni Savez v obliki društva.

Takoj na ustanovnem občnem zboru so pristopile kot članice sledeče zveze:

1. Glavni Savez Srpskih Zemljoradničkih Zadruga, Beograd;
2. Savez Srpskih Zemljoradničkih Zadruga, Zagreb;
3. Savez Srpskih Zemljoradničkih Zadruga, Sarajevo;
4. Savez Srpskih Privrednih Zadruga na Primorju, Dubrovnik;
5. Zadrugna Zveza, Ljubljana;
6. Zveza slovenskih zadrug, Ljubljana;
7. Zadrugna Zveza, Celje;
8. Središnji savez hrvatskih seljačkih zadruga, Zagreb;
9. Hrv. slav. gospodarsko društvo kao središnja zadruga, Zagreb;
10. Hrv. slav. gospodarsko društvo kao središnja zadruga, Osijek;
11. Zadrugni savez, Split.

V prvem upravnem odboru so bili: kot predsednik dr. Anton Korošec; potem Mihajlo Avramović, Jovan Žujović, dr. Oton Frangeš, Anton Kralj, dr. Josip Bervaldi, Ivo Antičević, Vladimir Matijević, Aćim Djermanović, Rudolf Galjer, dr. Krunoslav Janda, Djoko Perin, Gavro Gašić, dr. Rudolf Sardelić, dr. Anton Božić, Milivoj Kerdić in Djordje Muačević.

V prvo nadzorstvo so vstopili kot člani:

Kosta Glavinić, Milan Marušić, Joakim Kunjašić, Milan Radovanović, Boža Popović, Radoslav Marković, Viktor Nemčanin, Toma Jalžabetić, Kosta Popović, Stjepan Grdjić, Ivo Mitrović, dr. Janko Kersnik, dr. Ernst Kalan, Miroslav grof Kulmer, dr. Evgen Laksa, Ilija Jojkić, Anton Sušnik in dr. Mohorič.

Za ravnatelja Saveza je bil izvoljen Mihajlo Avramović.

II. Kake naloge so bile stavljene Glavni zadružni zvezi (GSZ).

Položaj v državi, kakor ga je našel GZS, ni bil zelo prijeten. V vseh področjih javnega življenja se je še-le tedaj pričela preureditev tu in tam naravnost pisanih raznolikosti v kolikor toliko enoličnost in enostavnost. Pokrajine, katere so z ujedinjenjem postale ena edinstvena suverena država Srbov, Hrvatov in Slovencev, so imele vsaka za sebe več ali manj oddeljen zgodovinski razvitek. Navzlic političnemu ujedinjenju je bila nova državna zajednica več ali manj bolj neki mehanični konglomerat kot neka ustaljena celota. Vsaka pokrajina je prinesla v novo državno zajednico svojo osobito zadružno tradicijo in popolnoma odrejeno konstelacijo svojega zadružništva kot činjenico, s katero je bilo treba resno računati.

Naloge Glavne zadružne zveze se morejo deliti v dve glavni skupini: v agrarno-politične in v specifično zadružne naloge.

Med agrarno-politične, kakor so našteje v čl. 3 pravil, spadajo:

naloge pod točko 4.: , da se briga za celokupno delo, ki je potrebno za dviganje kulturnega nivoja na vasi;

naloge pod točko 7.: , da proučava in predlaga odredbe za napredovanje kmetijstva ali za odpravo ovir za uspešen razvitek gospodarstva in primerne življenja na vasi;

naloge pod točko 8.: , da proučava in predlaga odredbe, ki so potrebne za popravilo in izpopolnjevanje šolskih, higijenskih, prometnih

in vseh drugih pogojev za naprednejše kmetovanje in boljše življenje kmetovalcev.

Med specifično zadružne naloge spadajo:

naloge pod točko 1.: , da predstavlja in zastopa napram vsem in vsakomur celokupno zadružništvo;

naloge pod točko 2.: , da se briga za razširjevanje zadružne misli in neguje zadružno šolstvo in zadružni pouk;

naloge pod točko 3.: , da vodi celokupno zadružno delo, dajajoč inicijativo in pospešujoč snovanje potrebnih ustanov in organizacij ter bolje ureditev in reorganizacijo obstoječih;

naloge pod točko 5.: , da vrši revizijo zadružnih organizacij in po potrebi tudi revizijo posameznih združenj; slednje po predhodnem sporazumu z upravo dotične organizacije;

naloge pod točko 6.: , da zbira material za zgradnjo in formuliranje zadružnega prava in da stavi v tem pravcu predloge pristojnim činiteljem;

naloge pod točko 9.: , da izenači metode zadružne statistike, da urejuje in obdela skupne statistične podatke o jugoslovanskem zadružništvu;

naloge pod točko 10.: , da stori sploh vse, kar stremi za tem, da se hitreje, lažje in uspešneje izvrše naloge zadružništva in da se izpopolni zadružna tehnika.

Samo ob sebi se razume, da so agrarno-politične naloge prišle za Savez v obzir še le v drugi vrsti in da so se v prvi vrsti abravnavale zadružne naloge. Ker pa ni bilo pri nas takrat in še danes ni kmetijskih zbornic, je bilo naravno, da so se morale zadružne zveze, pa tudi Savez več baviti s čisto agrarno-političnimi vprašanji kakor bi bilo drugače potrebno.

V celem bi se dalo z ozirom na naloge Glavne zadružne zveze (Glavnog Zadružnog Saveza) reči to:

a) v specifično zadružnem pogledu je imel Glavni Zadružni Savez nalogo, da skrbi za to, da naše zadružništvo ne ostane nek, slučajno skupaj namestan mehanični konglomerat, temveč da se iz posameznih, historično nastalih neenakih delov ustvari živ organizem, čegar organi bodo delali harmonično roko v roki v interesu celote, četudi bodo imeli vsak za sebe posebne cilje.

Povrh tega je imel nalogo, da se ustvari in stalno zdržavajo kar najboljši pogoji in prilike, eksterno in interno, za napredovanje našega zadružništva.

b) V agrarno-političnem pogledu je moral Glavni Zadružni Savez stremeti za tem, da se v naši ujedinjeni domovini vodi stvarno agrarna politika kot prevladujoči člen v verigi naše gospodarske politike, in tudi za tem, da bode ta politika isti mah nacionalna, dalekovidna in racionalna in da računa z maloposestniškim, kmečkim značajem našega troimenega naroda.

III. Nekatera važnejša dela, katera je izvršila Glavna zadružna zveza.

Ni in ne more biti naloga te kratke spomenice, da bi se spuščala v podrobnosti. Zato se moram omejiti samo na najznačilnejše posle, ki bi jih razdelil na tri skupine.

Naše zadružništvo je v pretežni večini kmetijsko kreditno zadružništvo, in je povsem naravno, da se v delovanju Saveza kaže kot ena izmed prvih nalog ureditev kmetijskega zadružnega kredita. Trebalo je izvesti vsaj dobro delujočo koncentracijo kreditnega zadružništva na ta način, da bi se osnoval centralni zadružni kreditni institut, kateri bi na eni strani funkcioniral kot mesto za denarno izravnavo kreditnega zadružništva, na drugi strani pa igral vlogo centralnega finansijerja za celokupno zadružništvo in bil končno zveza med zadružnim kapitalom in ostalim denarnim tržiščem. Načrti, ki se o tem vprašanju predlagajo in razpravljajo na občnih zborih, konferencah, anketah in sejah Glavne zadružne zveze,

predvidevajo enkrat državno agrarno banko, potem glavno zadružno banko in končno glavno kreditno zadruho. Poleg tega gre tudi za to, da vsaj začasno oskrbujejo veliki državni zavodi kakor Narodna banka, Državna hipotekarna banka in Poštna hranilnica, kmetijstvo s kreditom preko zadružništva vtoliko, kolikor to odgovarja njegovi važnosti.

Zanimivo je omeniti, da je bil izdelan načrt, kateri predvideva v isti man osnovanje i državne agrarne banke i glavne kreditne zadruge, ki bi si naj svoj delokrog razlelili tako, da bi banka služila zadružno neorganiziranim kmetom in kmetijskim društvom, dočim bi glavna kreditna zadruha poslovala izključno z zadrugami. Ta načrt je bil sprejet l. 1921 v tedanjem »Poljoprivrednem Savetu« kot »Uredba o kmetijskem osebnem kreditu« in bi moral priti pred Narodno skupščino.

Zgodovinsko važna je tudi anketa, katera se je vršila 13. in 14. septembra 1924 v Beogradu pri poljedelskem ministrstvu na poziv takratnega poljedelskega ministra dr. Kulovca. Anketa je sklenila osnovanje centralne zadružne banke v zadružni obliki in na zadružnih temeljih.

Tudi kasneje, ko se ni oživotvorilo nobenega od razpravljanih načrtov, ko je bil ustvarjen zakon o poljoprivrednem kreditu z dne 12. junija 1925 in ko je bila ustanovljena mesto centralne zadružne banke ali glavne kreditne zadruge Direkcija za kmetijski kredit z njenimi oblastnimi in krajevnimi zadrugami, ni pri Glavnem Zadružnem Savezu prišlo z dnevnega reda vprašanje kmetijskega zadružnega kredita kot znak, da se z zakonom o poljoprivrednem (kmetijskem) kreditu ni ta zadeva rešila tako kot so to zahtevale zadruge.

Z ustanovitvijo Privilegirane agrarne banke, ki pada ravno v deseto leto obstanka in dela Zveze, začena nova faza v tem problemu.

Istotako kot s kmetijskim kreditom so se bavili skozi celih prešlih deset let skoraj vsi kongresi zveze in mnogoštevilne seje in konference z istotako

nujnim vprašanjem, t. j. z izenačenjem zadružne zakonodaje v državi, odnosno z redigiranjem in s predložitvijo enotnega zadružnega zakona. Po prvi redakciji zadružnega zakona, katero je izdelal Miloš Štibler, je došla redakcija, katero je izdelal Anton Kralj, in ker se ni našlo pri pristojnih činiteljih dovolj odziva, so se vrstile za tem še nekatere manjše redakcije, dokler se ni došlo končno do načrta, kateri je bil sprejet na glavni skupščini dne 16. junija 1929 in bil takoj za tem predan poljedelskemu ministru, kateri se ima sedaj odločiti.

Da se pa do izdaje enotnega zadružnega zakona izenačijo vsaj one v državi veljavne raznolične odredbe, ki se tičejo ugodnosti zadrugam, se je živahno delalo na tem, da se davčne, taksne in poštno ugodnosti, kakor so jih uživale zadruge v kraljevini Srbiji na podlagi srbskega zakona o kmetijskih in obrtniških zadrugah iz leta 1898 in srbskega zakona z dne 4. oktobra 1899 o oprostu kmetijskih zadrug od poštne, razširijo na celo državo.

Izenačenje davčnih in taksnih ugodnosti se je doseglo l. 1922 s čl. 262 budžetnih dvanajstin za l. 1922/23, izenačenje poštnih ugodnosti še le s čl. 56 budžetnih dvanajstin za avgust-november l. 1925.

Tretja glavna skupina delo za reorganizacijo našega celotnega kmetijskega zadružništva. Že na ustanovnem občnem zboru Saveza podaja v tem oziru karakteristične misli bivši poljedelski minister Šefkija Gluhić v obliki zadružnega programa poljedelskega ministrstva. Poleg ostalega se tu naglašja potreba, da se izvrši racionalna organizacija nabavnega zadružništva, odnosno nabavnih poslov zadružništva na ta način, da se ustanovi skupna Glavna nabavna zadruha. Istotko se zahteva ustanovitev Glavne produkcijske zadruge, ki bi bila središče za prodajo kmetijskih pridelkov.

Kasneje so bili izdelani popolni načrti za novo grupacijo našega zadružništva, za katero veljajo kot glavne direktive sledeča načela:

1. koncentracija in ozko, organizatorično in ne samo z neko funkcijo vezano sodelovanje vseh zadružnih oblik v okviru centralnega zavoda, t. j. v okviru Glavnog Zadružnog Saveza kot vrhovne reprezentacijske, poučne in revizijske naprave;

2. uvrščenje istovrstnih zadružnih oblik (zadruge) v osrednje poslovne centrale, ki bi naj bile vodilne poslovne naprave;

3. vkolikor bi bilo izvedljivo: ločitev moralnih nalog od materialnih na ta način, da se za vsako skupino ustanove posebne institucije.

Konečno je treba naglasiti, da je stalno čakanje na izdajo enotnega zadružnega zakona povzročilo, da se pri izenačenju načina in izboljšanja zadružne revizije in zadružne statistike ni doseglo dovoljnega uspeha.

31. oktober, dan štednje po celem svetu.

Naša ožja domovina se že od davnaj odlikuje po svoji štedljivosti. K temu nas je v veliki meri navajal strah pred odvisnostjo od denarnih oderuhov na eni in na drugi strani ljubezen do rodne grude. Ko so začele delovati naše posojilnice, se je pričela sistematična vzgoja našega ljudstva k štedenju. Uspehi niso izostali, o čemur priča lep razvoj našega denarnega zadružništva, ki je že pred vojno tvorilo znatno gospodarsko silo. Med svetovno vojno je smisel za varčevanje skoraj popolnoma zginila. Mnogo boljše tudi ni bilo prva poveljna lela, ko denar skoraj ni imel nobene vrednosti.

Še slabše kakor pri nas, je bilo v tem oziru v drugih evropskih državah, osobito v onih, kjer prevladuje industrija. Da se vzbudi med ljudstvom zopet smisel za štedenje, se je na sestanku zastopnikov hranilnic leta 1924 v Milanu sklenilo določiti eden dan v letu izključno v ta namen, da se misel varčevanja zanese zopet med ljudstva celega sveta in se na ta način čimprej odsrtanijo uničevalne posledice vojne s pozitivnim delom za prospek ljudstva, domovine, rodbine in vsakega posameznika.

Apeliramo na zadruge tem potem že za 31. oktober, da spominjate po-

vsod in vsakogar na dolžnost, potrebo in prednosti varčevanja za posameznika in za skupnost. Le potom varčevanja je napredek mogoč, le z varčevanjem se pride do premoženja, le z njim si je mogoče zasigurati boljšo bodočnost.

J. Smodiš:

Nalaganje odvišnega denarja.

V združnem življenju naletimo čestokrat na frapantne neskladnosti, katerih se povzročitelji včasih niti prav ne zavedajo, še rajši pa jih mirno prezrejo in so veseli, če jih na nje nikdo ne opozarja. Tako opazamo n. pr., da stavi vodstvo kake zadrage pri dovoljevanju kredita pri enem prosilecu primerno rigorozne pogoje, dočim napravi pri drugem z isto boniteto čisto hladnokrvno izjemo, boječ se zamere. Ali vlagatelj, ki zna primerno nastopiti dobi ugodnejše kondicije kakor drugi za vsaj enake zneske, ki se pa zanesejo na dosledno izvajanje združne enakosti in sprejmejo oficijelno obrestno mero kot skrajno ponudbe zadrage za vloge. Eno kakor drugo postopanje je nezadržno in bije v obraz združnemu načelu, da v zadruzi ne sme biti razlike in izjem.

Največ neskladnosti pa je najti v odnošajih zadrug do svoje zveze. Vodstva posameznih zadrug se n. pr. dobro zavedajo, da so zadrugi vloge neobhodno potrebne in da se tem lepše razvija, čimveč sredstev ima na razpolago. Naravno bi bilo, da bi zadrage pokazale isto razumevanje tudi napram Zvezi, za katero so one edini vir denarnega dotoka. Dejansko se pa najdejo še zmiraj izjeme med zadrugami, ki jim manjka vsaka uvidevnost napram Zvezi in pri katerih tudi opomini ne zaležejo.

Te ugotovitve veljajo v splošnem, tembolj še pa za našo organizacijo, kjer se je združna disciplina nehala pri plačilu garancijske vloge. Je sicer precej častnih izjem, še večje je pa število onih zadrug, ki so pustile Zvezo na cedilu. In tem je v prvi vrsti namenjen ta članek.

Priznavamo, da je bila združna disciplina pred polomom Slavenske banke precej dobra, dasiravno so tudi takrat najmočnejše članice pri placiranju denarnih preostankov upoštevale Zvezo le v zadnji vrsti. Res je tudi, da je visoka zguba pri Slavenski

banki, ker je Zvezina uprava v najkritičnejšem času odrekla in se je članice predolgo pustilo v negotovosti, da so torej vse te činjenice skupaj cmajale zaupanje v zanesljivost Zvezine denarne centrale. Toda z lanskim občnim zborom so članice same postavile mejnik med dotedanjimi dogodki in bodočnostjo v trdni zavesti, da jim je ta Zveza potrebna in z odločno voljo Zvezo po svojih močeh podpirati, da bo tako čimprej v polni meri kos svoji težavni nalogi. Da bo prelom s prošlostjo popoln, so si zbrale članice popolnoma novo upravo iz mož, katere so smatrale za najzanesljivejše zastopnike cele organizacije v Zvezi.

Do sem je šel razvoj dogodkov edino pravilno pot in je s samopomočjo izvedena sanacija Zveze gotovo redke primer združne discipline in požrtvovalnosti naših članic. Velika pogreška pa bi bila, ako bi se s tem nehala vsa podpora članic Zvezi, ker bi sicer doprinešene žrtve ne imele pomena. Kako naj Zveza brez primernega zasluzka, ki ji ga morejo nuditi le včlanjene zadrage z naložbami po znosljivih obrestih, izvede nujno potrebno spopolnitev pisarne, kako naj vrši denarno sporavnost in organizatorično ter združno propagandno delo, te najvažnejše naloge združne centrale? Podpor iz javnih sredstev še ni bilo mogoče doseči, zamujenega pa ne bomo nikdar nadoknadili, ako do ugodne rešitve subvencijskih prošenj držimo roke križem.

Izkušnja zadnjih let nam je pokazala, da je v združni organizaciji samopomoč najzanesljivejše sredstvo za premaganje vseh ovir in kakor so članice prej doprinesle ogromne žrtve za kritje zube pri Zvezi, tako naj zdaj s prenosom svojih naložb od bank na Zvezo omogočijo njen zopetni razvoj. Ta korak ne pomenja za zadrage nikake žrtve, ker nudi Zveza za naložbe konkurenčne kondicije, pred pretiravanjem v tem pogledu pa odločno svarimo. Prvič s predragim denarjem ni mogoče koristiti zadrugam, ki iščejo kredit pri Zvezi, drugič pa je bil baš prevelik apetit članic po obrestih kriv, da je Zveza s placmajem denarja utrpela tako ogromno zgubo. Kar se pa tiče vprašanja varnosti naložb pri Zvezi, ni z ozirom na naravnost škripulozno prakso pri reševanju kreditnih prošenj in pri nalaganju denarja utemeljen noben pomislek proti zopetnemu popolnemu zaupanju denarja Zvezi.

Konečno še to. Poslovanje pri Zve-

zi so danes popolnoma odprte karte za vsako članico. Kdor ima količjak pomislekov, naj pride in jih odkrito pove. Vsak nasvet bomo temeljito proučili in ga upoštevali, ako se bomo uverili o njegovi koristi za Zvezo. K rednemu poslovanju Zveze spada tudi mnogo kontakta s članicami bodisi pismeno, bodisi z medsebojnimi obiski. Ozki stiki poživljajo, nekritična rezerviranost pa ubija pri Zvezi veselje do dela. S čimžjim sodelovanjem v Zvezi imajo članice najzanesljivejšo garancijo za njeno pravilno, redno poslovanje v rokah.

Okrožnice in navodila Zadržne Zveze v Celju.

Dovoljevanje podpor v dobrodelne namene in obrestovanje deležev.

Nekatere zadrage so dajale že dolgo vrsto let znatne podpore v dobrodelne namene in s tem v najvišji meri pripomogle k utrditvi narodne samozvesti osobito v narodno ogroženih mestih in k povzdigi kulture med našim narodom. Bati se je pa bilo, da bodo morale ugodnostne zadrage in to so z malenkostnimi izjemami že vse naše članice, nadaljno dovoljevanje podpor v dobrodelne namene popolnoma ustaviti, ako nočejo zgubiti fiskalčnih ugodnosti. Finančne oblasti so si namreč tolmačile točko 7 čl. 76 novega zakona o neposrednih davkih v tem smislu, da je dajanje nagrad, četudi v dobrodelne svrhe, smatrati za delitev dobička in bi se tedaj take zadrage morale polno obdačiti.

Nadalje so smatrale finančne oblasti tudi obrestovanje deležev, četudi le v omejenem obsegu, kot delitev dobička.

Na intervencijo naše in drugih Združnih Zvez pa je finančno ministrstvo pod datumom 8. julija 1929 izdalo sledeče tolmačenje k členu 76, točka 7 zakona o neposrednih davkih:

»Ne smatra se kot delitev dobička dajanje podpor v dobrodelne namene in obrestovanje deležev do višine obrestne mere Narodne banke.«

Potemtakem je dajanje podpor v dobrodelne in občekoristne namene, kakor tudi obrestovanje deležev do višine diskonta Narodne banke zopet dovoljeno nekvarno fiskalčnim ugodnostim, ki jih zadrage uživajo.

Predlaganje računskih zaključkov.

Opozarjamo zadrage, da so zavezane poslati vsako leto po en izvod ra-

čunškega zaključka temle oblastim: Velikemu županu (do meseca decembra še, potem pa banu) potom srezkega poglavarja, finančni direkciji, oddelku za neposredne davke, obenem s prepisom zapisnika o občnem zboru, ki je računski zaključek odobril. Ta prepis zapisnika je lahko le delen; obsegati mora oni del zapisnika do prehoda na dnevni red, potem pa le še ono točko dnevnega reda, ki obravnava odobritev računškega zaključka. Prepis se mora overovati s pravilnim podpisom v imenu zadruga. Dolžnostne izvode računškega zaključka je treba poslati najpozneje 14 dni po rednem občnem zboru. Konečno mora vsaka zadruga poslati vsaj en računski zaključek in popoln prepis zapisnika občnega zbora Zvezi, ki rabi oboje za svoj arhiv in v statistične svrhe.

Prav posebej opozarjamo zadruga, da nikdar ne pozabijo izpolniti na prvi strani rubriko o gibanju članstva in deležev. To predpisuje združni zakon, Zveza pa te podatke nujno rabi za statistiko.

Zadruga in obrtni red.

Vprašanje če in kdaj so pridobitne in gospodarske zadruga podvržene določbam obrtnega reda, se zmiraj znova ponavlja osobito pri konzumnih zadrugah v sporih med trgovci in konzumi. Praksa merodajnih oblasti v reševanju teh sporov je zelo različna in je povzročila zadrugam že marsikatero neprijetnost.

Zategadelj je zanimivo, kako stališče zavzema k temu vprašanju ljubljanski veliki župan, ki je izdal dne 6. junija 1929 na podrejene oblasti sledečo okrožnico:

»Predlagajo se mi tožbe, da poslovanje pridobitnih in gospodarskih zadrug, ustanovljenih v zmislu zakona z dne 9. aprila 1873, drž. zak. št. 70, često krši predpise obrtnega reda in določila združnih pravil s tem, da se razteza na nečlane tudi pri zadrugah, ki so omejene po pravilih na člane, da se tako poslovanje ne prijavlja obrtnemu oblastvu, ali da se celo obrtna koncesija ne izprosi, poslovodje ne imenujejo, k obrtnim zadrugam ne pristopa in se vajenci oziroma sotrudniki ne priglašajo ter tudi obrtnopolicijski predpisi ne izvajajo.

Glede teh zadrug (konzumov itd.) je pravno prakso pojasnilo že ministrstvo za trgovino in industrijo, oddelek v Ljubljani, z okrožnico z dne 7. septembra 1920, št. 7401, prej pa že tudi

bivše avstrijsko trgovinsko ministrstvo z razpisom z dne 5. novembra 1888, št. 7320, zb. norm. št. 701, ter z razpisom z dne 21. febr. 1896, št. 72.680/95, zb. norm. št. 702 in z dne 13. oktobra 1900, št. 34.523, zb. norm. št. 703.

Po teh navodilih je treba gospodarske in pridobitne zadruga deliti na one, ki so po svojih pravilih omejene na člane, in na one, ki to niso. Predvsem poslednjim je namenjena okrožnica iz leta 1920, ki pojasnjuje določila §§ 55. in 40. obrt. reda, označujoč kriterije podružnic. Razen tega pa pripominja, da pri malih konzumnih društvih, ki nimajo stalnih nameščenecv in kjer opravljajo vse posle člani sami, ni zahtevati prijave obrta tedaj, kadar ne gre za trgovske posle v pravem pomenu in ne za trgovski dobiček. Baš o pomenu tega pristavka pa je ostala prvoinstančna praksa na nejasnem.

Povdarim naj, da se kriterij, po katerem se dele gospodarske in produktivne zadruga med prijavo obvezne in neobvezne glede na namero na dobiček, povsem krije s prej omenjenim kriterijem, po katerem so one zadruga, ki poslujejo z nečlani, obrtnice, niso pa one, ki so omejene na člane.

Trgovec je v zmislu čl. 4. trgovinskega zakona oni, ki obrtoma vrši trgovske posle. O trgovskem poslovanju tedaj ni govora, če ne gre za obrtno izvrševanje, ki je bistveno. Med bistvenimi znaki obrtnega poslovanja je namera na dobiček. Baš ta namen pa se gospodarskim in pridobitnim zadrugam, omejenim na člane, tako v omenjenih razpisih, kakor v judikaturi najvišjega sodnega dvora ter v literaturi ni nikdar priznaval (prim. Stavb.-Piskov komentar, I. zv., ktr. 49, 142 i. v.). Smatra se, da je namen zadruga, pospeševati koristi članov, ne pa dosegati dobiček za zadrugo kot tako, t. j. za združno imovino. Gre tedaj pri zadrugah samo za organizirano nabavo prometnih stvari po skupini oseb, t. j. članov, kakršno vrše sicer brez organizacije poedinci — zasebniki — in za ravno takšno vnovčevanje lastnih pridelkov itd. V prvem primeru se tedaj vrši nakup, v drugem pa prodaja ne za zadrugo, temveč za v zadrugi organizirano enoto članov, s čimer se baš zadruga razlikuje od trgovskih družb. Dočim gre trgovcu-poedincu za stalen pridobitni vir pri obrtovanju, združnikom ne gre za to, temveč le za ugodnejši nakup, oziroma prodajo, ki jo baš z or-

ganizacijo v zadrugi dosežejo, s čimer se element namere na dobiček izključuje.

Vendar pa je tudi od zadrug, ki svoje poslovanje omejujejo na člane, zahtevati tedaj, če to poslovanje obsega posle, za kakršne obrtni red predpisuje obrtnikom pridobitev koncesije, da si dotično koncesijo izposlujejo (§ 92. cit. zakona o gospodarskih in produktivnih zadrugah). Ta zahteva je utemeljena v važnosti koncesijoniranih opravil za javno varnost in javno zdravstvo. Omenjenim zadrugam je potrebno tudi dovolilo po čl. 41. pravilnika o gostilnah, kavarnah in ostalih obratovalnicah z alkoholnimi pijačami z dne 28. novembra 1927, »Ur. list« št. 1/1 ex 1928, za izvrševanje gostilne ali kavarne med člani.

V zmislu teh izvajanj je treba tedaj od vseh onih produktivnih in gospodarskih zadrug, ki obratujejo tudi z nečlani, zahtevati prijavo obrta in odgovornega, usposobljenega poslovodje ter vpoštovanje vseh ostalih zadevnih predpisov obrtnega reda. Seveda je sprejeti tako prijavo na znanje samo tedaj, če je dotično obrtno izvrševanje po pravilih zadruga dopustno.

Vsako prekoračenje delokroga, ki je zadrugi odrejen v pravilih, presoja v zmislu § 88. cit. zakona predvsem redna sodišča. Obrtna oblastva pa nadzorujejo poslovanje zadrug v zvezi s kazenskimi določili obrtnega reda, ki jih je uporabiti vselej, kadar zadruga neupravičeno raztezajo svoje delovanje na nečlane, oziroma vrše posle brez pridobljene obrtne pravice, ko bi si jo morale pridobiti.

Pričujoča pojasnila dajem na znanje z naročilom, da pri presoji poslovanja zadrug po njih postopate.*

Taksne ugodnosti za zadruga*.

Ministrstvo financ, oddelek za davke, je izdalo naslednjo naredbo z dne 31. julija 1929, št. 74.170:

Po predpisih členov 95. in 98. zakona o kmetijskih in obrtnih zadrugah od 3. decembra 1898, in člena 1. zakona o izpremembah in dopolnitvah v zakonu o taksah od 9. marca 1911 je izdal minister financ pod št. 74.170

* Opozarjamo zadruga, da je ta naredba enaka prejšnji iz l. 1923, izvzemši nekatere točke. Ponatisnemo jo, da ne bode treba neprestanih pismenih pojasnil.

od 31. julija 1929 rešenje sledeće vsebine:

»Da se vse kmetijske in obrtne zadruge, njihove sreske, okrožne, deželne in glavne zveze, osnovane po zakonu o kmetijskih in obrtnih zadrukah od 3. decembra 1898 in one zveze od najmanj 20 zadrug in njihove zadruge, če dotična zveza in njene zadruge po svojih statutih ne dele članom na zadružne deleže *dividende*, niti ne dajejo članom svojih upravnih in nadzornih odborov *tantijem* in ako se njihovih rezervni fondih v nobenem slučaju ne morejo deliti med člane, oproščajo plačevanja taks:

1. za vse svoje prijave za vpis v zadružni register;

2. za vse overitve podpisov upravnega odbora;

3. za overitev prepisa pravil;

4. za objave v »Službenih Novinah«, da se je zadruga vpisala v register;

5. za overitev podpisov na izjavi o vstopu v zadrugo;

6. za vpis zadružnikov v sodni seznam in potrdilo o tem;

7. za potrditev izprememb v pravilih, njih vpis v zadružni register in objavo o tem v »Službenih Novinah«;

8. za potrdilo sodišča, da so osebe, pri njem označene kot člani upravnega odbora, vpisane v zadružni register;

9. za prijavo izpremembe v sestavi upravnega odbora zaradi vpisa v zadružni register;

10. za vpis sodnih odločb o razveljavi sklepov obecnega zbora v zadružni register in objavo o tem;

11. za prijavo sodišču in vpis v zadružni register, da je član izstopil ali da je umrl ali da je bil izključen;

12. za izjave zadružnikov sodišču, da so izstopili in za vpis tega v zadružni register;

13. za izplačila zadružniku, ki je prestat biti zadružnik, z njega vloga in prinosom (t. j. z deležem);

14. za prenos vplačil (deležev) od enega zadružnika na drugega, za prijavo o tem sodišču in vpis zadružnikov v zadružni register;

15. za prijavo sodišču o prestanku zadruge, za razglas o prestanku v »Službenih Novinah« in poziv upnikov;

16. za izločitev terjatev neprijavljene upnika in izročitev te prijave sodišču v shrambo;

17. za razpust zadruge po odločbi sodišča in za pritožbo zadruge zoper odločbo sodišča o tem;

18. za prijavo upravnega odbora zaradi otvoritve konkursa;

19. za prijavo likvidatorjev sodišču po nadzorstvenem odboru, za njen vpis v zadružni register, overitev podpisov likvidatorjev in razglasitev imen likvidatorjev;

20. za izročitev knjig in spisov sodišču po končani likvidaciji;

21. za overitev podpisov po državnih oblastvih na spisih o pravici revizije;

22. za vse prijave državnim oblastvom o izvršitvi revizij zadrug in zvez;

23. za izdajanje faktur, priznanic, blagajničnih potrdil zadrug in zvez državnim in samoupravnim oblastvom;

24. za potrditev obligacij zadružnikov, če jemljejo denar na posodo od svojih zadrug;

25. za predložitev letnih bilanc in računov oblastvom in njih razglasitev v »Službenih Novinah«;

26. za otvorene in tekoče račune zadružnih zvez in zadrug, ki jih imajo pri poštini hranišnici in državni hipotekarni banki;

27. za prošnje državnim oblastvom zaradi intervencije v revizijskih poslih;

28. za prošnje zadrug in zadružnih zvez, namenjene državnim in samoupravnim oblastvom, da bi se jim izdal izpisek iz računskih in drugih knjig;

29. za priloge, ki jih dodajajo zadruge in zadružne zveze prošnjam in vlogam, namenjenim državnim in samoupravnim oblastvom;

30. za objave zadrug in zadružnih zvez o letnih računih in bilancah v zadružnih lokalih;

31. za razglase zadrug in zadružnih zvez v zadružnih časopisih o svojih poslih; toda če se tiče razglas nekega člana v privatnem poslu, se mora taksa pobrati;

32. za potrdila zadrug o vplaćanih deležih zadružnikov;

33. za vse vloge, prošnje in vse dopisovanje zadrug in zadružnih zvez z državnimi oblastvi, kolikor spadajo glede plačevanja takse pod odredbo tar. post. 1. taksne tarife;

34. za račune, note itd., ki jih izdajajo zadruge in zveze svojim zadružnikom o prodanem blagu;

35. za knjižice, v katere vpisujejo zadruge in zveze svojim zadružnikom kupljeno blago;

36. za priznanice, izdane zadružnikom o plaćanem dolgu;

37. za potrdila, ki jih izdajajo zadružniki zadrugi ali zvezi o prejemu

vrnjenih zadružnih deležev;

38. za potrdila zadrug ali zvez o prejetih obrestih in delnem odplaćilu dolga, ki jih vpisujejo zadružnikom v zadružne knjižice.

Poleg tega se nanaša oprostitev iz čl. 95. zakona o kmetijskih in obrtnih zadrukah tudi na potrditev knjig.

Vinogradniške zadruge, ki prodajajo na debelo vino lastnega pridelka, se ne smatrajo za gostilne ali kavarne.

Ta oprostitev se nanaša za sedaj na vse kmetijske in obrtne zadruge v Srbiji in Črni gori, njih sreske in okrožne zveze kakor tudi na njih deželno in glavno zvezo, ki so ustanovljene po zakonu o poljedelskih in obrtnih zadrukah z dne 3. decembra 1898, na »Središnji savez hrvatskih seljačkih zadruga« v Zagrebu in njegove zadruge, na »Savez srpskih zemljoradničkih zadruga« v Sarajevu in njegove zadruge, na »Hrvatsko slavonsko gospodarsko društvo« (kot osrednjo zadrugo v Osijeku in njegove zadruge, na »Savez hrvatskih seljačkih zadruga za Bosnu i Hercegovinu« v Sarajevu in njegove zadruge, na »Središnji savez jugoslovenskih seljačkih zadruga« v Sarajevu in njegove zadruge, na »Zadružni savez« v Splitu in njegove zadruge, na »Zadružno zvezo« v Ljubljani in njene zadruge, na »Zadružno zvezo« v Celju in njene zadruge, na »Zvezo slovenskih zadruga« v Ljubljani in njene zadruge, na »Zadružni savez« v Zagrebu in njene zadruge.

O tej odločbi naj se obvestijo vse omenjene zveze, vsa ministristva, vse finančne direkcije in okrožne finančne uprave; tudi jo je razglasiti v »Službenih Novinah«.

St. 74.170. — Iz oddelka davkov, 31. julija 1929 v Beogradu.

J. Smodiš:

Zadružna razstava v Ljubljani.

Po vzgledu drugih držav se je letos tudi pri nas napravil poskus z zadružno razstavo poglobiti in razširiti zadružno idejo. Izvedbo zadružne razstave so poverili zastopniki Zadružnih Zvez v Jugoslaviji slovenskemu kot najrazvitejšemu zadružništvu v Jugoslaviji.

Iz praktičnih razlogov se je razstava zvezala z zadružnim kongresom in z jesenskim velesejemom v Ljubljani. Velesejska uprava je dala za za-

družno razstavo paviljon »K« brezplačno na razpolago.

Razstavile so vse tri ljubljanske Zveze. Naša Zveza se razstave deloma iz gmotnih ozir, deloma pa vsled dodelitve vseskozi neprimerne prostora ni mogla udeležiti, dosegla je pa s prvotno namero udeležbe vsaj to, da so izdelale vsaj nekatere članice popolno statistiko, kar je velike važnosti in bomo ta material pri drugi priliki lahko dobro uporabili.

Iz zadružno-propagandnih in statističnih ozir je brez dvoma velika pridobitev stenska zemljepisna karta, iz katere je predvsem razvidno v katerih krajih Slovenije že obstojajo zadruge, koliko jih je v posameznem kraju in kake vrste so. Zemljevid je sestavil tajnik Zadružne Zveze v Ljubljani g. Kralj. Okrog zemljevida so bile razobešene različne statistične tabele. Iz tabel je obiskovalec razstave mogel posneti razmah slovenskega zadružništva, nepobitne dokaze o veličnem gospodarskem pomenu osobito rafajznovk za pobijanje obrestnega oderuštva itd.

V desnem oddelku paviljona K je razstavila Zveza gospodarskih zadrug v Jugoslaviji v Ljubljani in njene članice. Ta Zveza šteje 42 članic, izmed katerih so najmočnejše konzumne zadruge, osobito konzumno društvo za Slovenijo v Ljubljani, ki ima 50 podružnic širom Slovenije. Razstavljeni diagrami, slike itd. so pričali o znatnem razvoju konzumnih zadrug in zadružnih delavskih pekarn, opozorili so pa tudi na lepe uspehe produktivnega zadružništva in stavbnih zadrug.

Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani je zavzela osrednji del paviljona. Ta zveza šteje 157 članic in je imela koncem l. 1928 sama 22 milijonov dinarjev vlog, njene članice pa skupaj 258 milijonov dinarjev. V Zvezi slovenskih zadrug je včlanjena največja slovenska posojilnica: Kmetijska posojilnica Ljubljanske okolice v Ljubljani, ki je imela koncem l. 1928 sama cca 140 milijonov dinarjev hranilnih vlog.

Razen posojilnic, ki so poslale na razstavo tabele in slike, je razstavila Učiteljska tiskarna v Ljubljani izdelke in statistične podatke, Ekonom v Ljubljani blago, ki ga vodi v svoji trgovini in še nekaj drugih članic.

Zanimivo je vedeti, da je tudi velesejnsko podjetje zadruge, ki je istotako članica te Zveze. Tudi ta zadruge je pokazala na razstavi svoje delo in svoj razvoj.

Levi del paviljona je okupirala Za-

družna Zveza v Ljubljani. Je to najmočnejša slovenska in po številu vlog in prometu tudi najmočnejša jugoslovanska zveza. Koncem l. 1928 je imela sama 145 milijonov dinarjev vlog, njene članice pa okroglo 690 milijonov. Včlanjenih je v njej 563 zadrug.

Med mnogimi zanimivostmi tega oddelka omenjam izdelke Prve žebjar-ske in železoobrne zadruge v Kranju. Ta zadruge se lahko ponaša z največjo zadružno tovarno, ki preživlja neposredno 425 ljudi. Edina svoje vrste v državi je sitarska zadruge v Strazhišču, ki prodaja svoje izdelke po cellem svetu. Tudi usnjarska in čevljar-ska zadruge »Runo« v Trzinu ima lepo se razvijajočo tovarno usnja. Pri ženskem svetu so vzbujali posebno pozornost izdelki osrednje čipkarske zadruge. Ta zadruge zaposluje okrog 1500 delavk in razpečava svoje izdelke v mnoge evropske države in v Ameriko.

Zveza ima tudi dobro razvito konzumno zadružništvo, precejšnje število nakupnih in prodajnih zadrug in stavbnih zadrug, najkrepkeje so pa seveda hranilnice in posojilnice, kojih število znaša nad 300.

Zveza slovenskih zadrug in Zadružna Zveza v Ljubljani imata tudi lepo število mlekar-skih zadrug, ki so razstavile svoje izdelke v splošnem mlekar-skem paviljonu »G«.

Zadružna razstava, ki je imela namen podati kolikor mogoče jasno sliko o delu slovenskih zadrug in doseženih uspehih v gospodarskem, kulturnem in etičnem oziru, je vzbujala precejšen interes in je bila povoljno obiskana. Reči se mora, da je bil prvi začetek dober, da bi se po našem skromnem mnenju slovensko zadružništvo lepše reprezentiralo, ako bi z ločitvijo na razstavi po organizacijah ne nosilo očitega pečata konkurenčne reklame. Radi doslednosti v izvajanju zadružnih načel bi bilo tedaj želeli, da bi se prihodnja zadružna razstava vršila v znamenju sloge in enakosti.

Janko Smodiš:

Zadruge za zavarovanje živine v Laznici.

Težko je reči, kateri vrstí zadrug gre prvenstvo v pogledu koristi, ki jih donajajo svojim članom in komitentem, gotovo pa je, da so se zadruge za zavarovanje živine izkazale v kratki dobi obstoja kot zelo važen faktor za

dosego rentabilnosti kmečkih gospodarstev. Dokaz za to nam nudi Zadruge za zavarovanje živine v Laznici.

To zadruge smo ustanovili l. 1924 na iastno pobudo članov, ki so sami spoznali, da je kmet izpostavljen velikemu riziku, ker nima svoje živine zavarovane proti nezgodam in kužnim boleznim in da je skrajni čas, da se temu odpomore. Računajoč na neozdravljivo skopost kmeta pri zavarovanjih sploh, so si obetali trajen uspeh zavarovanja živine le tedaj, ako bo to zavarovalne premije kolikor mogoče nizke in plačljive tako, da jih bo zavarovane vsak čas zmogel in da ne bo imel nobenega posla ter brige s plačili. Vse te pogoje bi mogla izpolniti edinole zadruge, zato so se odločili za to obliko.

Delokrog zadruge obsega 5 razmeroma malih občin in se je pokazalo za edino pravilno, da sme biti zavarovalni okoliš le tako velik, da je mogoče obdržati vso zavarovano živino v točni evidenci, ker se je le na ta način mogoče izogniti izkoriščanjem od strani neznačajnih zavarovancev. Zato se število članov pri tej zadruge drži že več let okrog 70 in se ne bo znatno zvišalo. Pred zavarovanjem se vsako govedo živinozdravniško preišče, ker se gleda strogo na to, da se zavaruje le zdrava živina. Za sprejem sposobno živinčce se preceni in se vpiše v rodovnik z vsemi potrebnimi podatki. Zavarovalna premija je določena na 2.50 Din za zavarovano glavo mesečno. Pri nastopu nesreče skrbi zadruge za primerno vnovčenje ponesrečenega živinčeta, od razlike med skupičkom in v katastrski knjigi vpisane vrednosti ponesrečenega goveda pa dobi zavarovane polovico povrnjeno od zadruge. Ker cena živini varira, je treba tedaj vsaj vsako leto enkrat preceniti vso zavarovano živino. Cenilce izbere občni zbor večinoma iz vrst odbornikov zadruge. Kljub razmeroma nizki odškodnini so dobili zavarovanci za vsak posamezni slučaj nesreče po 900, 1000 tudi 1200 Din in jim je bil s to pomočjo baš v najhujši sili omogočen takojšen nakup drugega živinčeta. Ako vpočtevamo, da je plačal zavarovane za ponesrečeno glavo letno komaj 30 Din na zavarovalnini, vidimo kako veliko oporo ima v svoji zadružni zavarovalnici.

Zadruge ima danes 173 glav zavarovane živine v ocenjeni vrednosti po 590.950.— Din, zavarovalni fond pa znaša komaj 17.611.85 Din. Priznati se mora zadruge, koje načelstvo dela z največjim samozatajevanjem in nese-

bičnostjo, da je s tem itak dosegla že lep uspeh, dasiravno moramo na drugi strani ugotoviti, da bi moralo za druge biti konec, kakor hitro bi nastopila kaka kužna bolezen v večjem obsegu. Vsled tega je zadruga nujno potrebna izdatne podpore iz javnih sredstev, da si na ta način zavarovalni fond primerno okrepi in more tako trajno vršiti svojo vzvišeno nalogo, pomoči bližnjemu v nesreči.

Zadružništvo pri nas in drugod.

Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani je imela koncem leta 1928 157 članic, ki so imele pri njej naloženih 22.128.721 Din, dočim je znašalo stanje kreditov 14.767.182.— Din, deleži in rezerva skupaj pa 557.536.— Din. Po vrstah se dele članice na 61 posojilnic, 21 mlekarških zadrug, 15 kmetijsko-strojnih zadrug, 15 blagovnih zadrug, 9 živinorejskih in pašniških zadrug, 9 stavbinskih zadrug in 27 raznih drugih zadrug.

Koncem 1. 1927 so imele včlanjene zadruge skupnega denarnega prometa 1.324 milijonov dinarjev, skupnih vlog 258 milijonov, posojil 205 milijonov, blaga v zalogi in dolžnikov na blagu 6 milijonov, deležev 2.962.000, rezerve 12.770.000 Din.

Poleg denarnih zadrug so najštevilnejše torej mlekarške zadruge pri tej Zvezi. Te so prejele lani od članov okrog 1.650.000 litrov mleka in izdelale iz njega 65.000 kg sira, 2100 kg masla.

Glavna Zveza srbskih kmetijskih zadrug v Beogradu je po cepitvi organizacije v dve Zvezi obdržala še zmiraj 1890 članic koncem 1. 1928, dočim je 173 vojvodinskih zadrug prestopilo k novoustanovljeni Zvezi v Novem Sadu. Od članic Zveze jih odpade 1059 z 33.937 člani na kreditne zadruge, 757 z 43.647 člani na nabavne in 74 z 1308 člani pa na razne produktivne zadruge. Stanje hranilnih vlog je znašalo pri Zvezi 6.8 milijonov, stanje posojil zadrugam pa 11.6 milijonov dinarjev. Izposojil je imela od Narodne banke 6.850.000 Din, od drugih pa 967.000 dinarjev. Kredit pri Narodni banki se je Zvezi letos še znatno zvišal. Skupna vsota vpisanih deležev znaša 5.109.000 dinarjev, glasom bilance pa je bilo vplačanih 2.369.000 Din. Jamstvo je pri tej Zvezi desetkratno, razen tega razpolaga Zveza še tudi z visokimi fondi. Zveza vodi tudi blagovni oddelek in je prodala v preteklem letu svo-

jim članom za 6.6 milijonov dinarjev kmetijskih potrebščin. Kreditne zadruge te Zveze so imele skupaj 41.4 milijonov hranilnih vlog, kreditov so dale svojim članom 42.4 milijona dinarjev, stanje skupnih rezerv pa je znašalo 5.3 milijone dinarjev. Nabavne zadruge so prodale svojim članom za 81.7 milijonov dinarjev blaga. Zanimivo je pri nadenarnih zadrugah te Zveze, da skoraj vse tudi sprejemajo hranilne vloge, ki so jim tako glavni vir obratnih sredstev.

Zveza srbskih zadrug v Novem Sadu je nastala svojčas iz vojvodinskih in srenjskih srbskih zadrug. Danes ima ta Zveza 231 članic. Največjo pažnjo posveča ustanovitvi mlekarških zadrug. Dne 30. junija 1929 je imela 3.9 milijonov dinarjev hranilnih vlog, krediti članicam pa so znašali 8.4 milijonov dinarjev. Blagovni oddelek je lani kupil za 3 milijone dinarjev umetnih gnojil, za 300.000 dinarjev kmetijskega orodja, za 900.000 dinarjev krompirja itd.

Tiskovine za zadruge ki jih ima v zalogi Zadruga Zveza v Celju.

I. Tiskovine za knjige:

1. Hranilne vloge, dvobarvne. Hranilne vloge, enobarvne.
2. Posojila, dvobarvna. Posojila, enobarvna.
3. Naložen denar, dvobarven. Naložen denar, enobarven.
4. Glavna knjiga deležev, 4 konti.
5. Zadrugni register.
6. Blagajniški dnevnik.
7. Ekshibit (vloži zapisnik).
8. Seznam dolžnikov in porokov.
9. Amerikanski dnevnik.

II. Razdelniki.

1. Razdelnik prejemkov, veliki, denarne zadruge.
2. Razdelnik prejemkov, mali, gospodarske zadruge.
3. Razdelnik izdatkov, veliki, denarne zadruge.
4. Razdelnik izdatkov, mali, gospodarske zadruge.

III. Izvlečki:

1. Izvleček hranilnih vlog.
2. Izvleček posojil.
3. Izvleček naloženega denarja.
4. Izvleček deležev in obresti.

IV. Računski zaključki:

1. Računski zaključek za denarne zadruge.
2. Računski zaključek za gospodarske zadruge.

V. Tiskovine, specijelno za elektrarne.

1. Obračun toka na števec.
2. Obračun toka v pavšalu (mali in veliki format).

VI. Tiskovine.

1. Blok prejemkov. Blok izdatkov.
2. Skadenčna knjiga za menice.
3. Odpoved deležev.
4. Indeks.
5. Knjižica za hranilne vloge.
6. Knjižica za posojila (zadruga knjižica).
7. Knjižica za tekoči račun.
8. Obrestne tabele.
9. Seznam dolžnikov in porokov.
10. Dopisnice: naročilne, potrdilne, naznanilne.
11. Sejni zapisnik.

VII. Razne tiskovine:

1. Dolžno pismo.
2. Prošnja za posojilo.
3. Opomin obresti za posojila.
4. Opomin za posojila.
5. Obračun hranilnih vlog.
6. Obračun posojil.
7. Denarni listek.
8. Pristopna izjava.

VIII. Davek, sodnija:

1. Izkaz invalidsk. davka.
2. Izkaz neposrednih pristojbin.
3. Izkaz rentnine.
4. Zapisnik ustan. občnega zbora.
5. Prošnja za vpis v register, ustanovna.
6. Prošnja za registracijo sprememb pravil in načelstva.

Hranilne knjižice za darove ob krstih, birmah in drugih prilikah v posebnoma krasni vezavi ima na razpolago Zveza.

Vabilo na

občni zbor

Kmečke hranilnice in posojilnice v Kramarovich,

registrovana zadruga z neomejeno zavezo ki se vrši v nedeljo, dne 13. oktobra 1929 ob 3. uri popoldne v šoli v Kramarovich.

DNEVNI RED:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Sklepanje o ručunskem zaključku za leto 1927-1928.
3. Pogovor in sklepanje o prenosu sedeža v Rogaševce.
4. Sprememba pravil.
5. Volitve načelstva in nadzorstva.
6. Slučajnosti.

V Kramarovich, dne 1. oktobra 1929.

Načelstvo.